ENSV Riiklik Avalik Raamatukogu
78.Rah vakasv.Peav.Press: Tallinn,Tõnismägi 11.(3ek:

PÄEVA TEATAJA

NR. 53. NELJAPÄEVAL, 4. MAIL 1944. A. 4. AASTAKAIK. UKSIKNUMBER 5 PENNI

Ilmub teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval. Tellimishind: kodumaale Rmk. 6.00 ja välismaale Rmk. 1.— kuus. Aadressi muutmise 20 pn. Kehtivad kuulutuste hinnakirjad: O — nr. 1 ja R — nr. 1. Paide Trükikoja trükk. • Toimetus ja talitus: Paide, Turg 10, tel. 30. Toimetuse kõnetunnid tööpäevadel kl. 8—12. Talitus avatud tööpäevadel kella 8—17.30, laupäeval kl. 8—13. Peatoimetaja Johannes Kaup. Väljaandja: Kirjastus Eesti Ajaleht

Bolshevike rünnak tõi neile 160 tanki hävitamise ja veriseid kaotusi

Karpaatide ja Dnestri vahel hävitasid ungari väed mitu vaenlase üksust. Pommitati edukalt ladusid Nettuno sillapeal

Führeri peakorterist, 3. mail. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Mõlemal pool Serethi keskjooksu asuvaid nõukogude oile kitsal rindel tugevamate jalgväe- ja tankijõududega ning arvukate lahinglennukite pannusel seal oodatud rünnakule. Kavatsetud läbimurre aeti vihases vastupanus ja etsekohe rakendatud saksa ja rumeenia üksuste vasturünnakuga nurja. Tugevates võitlustes tulistati kahjutuks 160 tanki, sellest 65 saksa ja rumeenia võitlus- ja lahinglendurite poolt, kes maaväe võitlusi väljapaistvalt teetasid. Vaenlane kandis raskeid veriseid kaotusi.

Karpaatide ja Dnestri ülemjooksu vahel nurjusid bolshevike kohalikud rünnakud. Ungari väed hävitasid mitu vaenlase üksust.

Edela pool Kovelit jätkas vaenlane tugevdatud jõududega oma rünnakuid. Ta lõödi kibedais võitlusis tagasi.

Lahinglennukite üksus 77 kommodo Tammelehise kandja kolonel Brucki juhtimisel on olnud võitlustes idarindel eriti silmapaistev.

Nettuno sillapeal lõödi mitmed rünnakud vaenlasele kaotusrikkalt tagasi. Itaalia lõunarindelt ei teatata tähtsamaist võitlusist.

Saksa võitluslennukid pommitasid viimasel ööl hea eduga vaenlase laskemoona- ja varustusladusid Nettuno sillapeas.

Põhja-Ameerika pommilennukid sunnasid eile oma terrorirünnaku Florenzi linna elamutekvartaalidele. Purustati rohkesti maju. Elanikkonnal oli kaotusi. 5 vaenlase lennukit tulistati alla.

Üksikud briti lennukid heitsid mööduud ööl pomme Lääne-Saksamaa alale.

Kes röövijatele vastu hakkab, lastakse maha

Nõukogude rüüstamistöö Ukrainas

Budapestist, 2. 5. (DNB). Tarnopoli ruumis jooksis nõukogude varustusvägede leitnant Ivanenko, kes enne sõda oli keskkooliõpetajaks Vjatka linnas, sakslaste poole üle. Ivanenko kuulus 110. kütidiviisi staapi, kus tema hooleks oli väeosade varustamine. Ta seletas, et nõukogude sõdurite varustamine ukraina-nõukogude rindel on väga puudulik. Mehed ei saa päevade jooksul sooja toitu, olles lausa kurnatud ja räbalates. Kõik sõdurid on muutunud marodöörid…

Küla elanikud maeti elusalt

Bukarest, 1. 5. (DNB) Bolševistlikud mõrvarid on Põhja-Bessarabias Cutani külas hakkama saanud põlastusväärse häbiteoga, nagu jutustavad Stefanešist Pruti ääres põgenenud rumeenlased. Küla 130 elanikku, keda tunti eriti nende enamlusvastase meelsuse tõttu, peitsid end Nõukogude vägede lähenemisel juba varem valmistatud muldkoobastesse. Enamlased arvasid algul, et kõik külaelanikud on lahkunud.

Komissar Isja Pervinski laskis võitlustest terveks jäänud talud süüdata. Varsti aga avastasid bolševistlikud bandiidid …

Mississippi uputab 6000 perekonda on peavarjuta

Bern, 2. 5. (DNB) Nagu teatab United Press St. Louis'st, on Mississipi vood saavutanud kõrgelma veeseisu viimase saja aasta kestel. St. Louis ja Cuiro (Illinois) vahel 300 km ulatuses on jõgi vähemalt kolmest kohast tõusnud üle tammide. Üle 6000 perekonna on jäänud peavarjuta. Päästetööde läbiviimine on väga raske. Ühes asulas lõigati 100 appitoodud sõdurit veevoogude poolt ära. Nad päästeti hiljem rannavalve poolt Mississipi ja Missouri jatkasid pühapäeval veelgi tõusmist. Üle miijoni aakri on juba üle ujutatud. Vähemalt poole miljoni aakri lõikus on hävinud.

Leedu mobiliseerib

Kaunas, 1. 5 (DNB) Eesti ja Läti eeskujul on nüüd ka Leedu kokku kutsunud oma mobilisatsioonealiste meeste aastakäigud. Mobilisatsiooni läbiviijaks nimetatud kindralleitnant Plechavicius avaldas selpuhul üleskutse, mis Kaunase ringhäälingu poolt edasi antl.

Kindralleitnant Plechavicius rõhutab oma üleskutses praegust raskest aega ja kutsub leedulasi üles relvajõuga vastu astuma bolševismile, kes kogu oma jõu on rakendanud Euroopa bolševiseerimise läbiviimiseks. Leedulastele on saabunud aeg moodustada võitlusjõude, kes koos Saksa sõjaväega kaitseksid Leedu pinda ja aitaksid kaasa võiduks ning paremaks tulevikuks.

Kõigist relvalilkidest koosnevad Leedu üksused rakendatakse võitluses kas jõukude vastu kodumaa alades või rindevägedena. Nende ülesannete täitmisele kutsutakse üles aktiiv- ja reservohvitsere kõigist relvalilkidest, sanitaar- ja veterinaarohvitserid, 1910.—1919. aastakäikude allohvitserid ja kõik mehed, kes on sündinud aastail 1915.—1924.

Ka Prantsusmaa peab mõistma aja nõudeid

Deati kõne tööpüha puhul

Pariisist, 2. 5. (DNB). Tööpüha puhul leidis Pariisis aset suur meeleavaldus. Selle kandvamaks sündmuseks oli Prantsuse töö…

Mõrvati metropoliit Sergius

Apostliku õigeusu kõrgeim kirikupea Baltimaadel langes bandiitide ohvriks

Riiast, 1. 5.(DNB). Vilno metropeliit, Eesti ja Läti eksark, Sergius mõrvati laupäeva keskpäeval Kaunase lähedal koos kolme teise autos istujaga terroristide poolt.

Hiljutisel Riia piiskoppidekonverentsil esines metropoliit terava hukkamõistuga bolshevismi kohta.

Kaunasest, 2. 5. (DNB). Politseiline juurdlus metropoliit Sergiuse mõrvamise asjus andis järgmisi tulemusi. Ilmselt jõudis metropoliidi autole, kes oli teel Riiga ühele kirikukonverentsile, veidi enne mõrvamispaika järele üks teine auto milles asusid bandiitid, kes peatasid metropoliidi auto. Bandiitid kandsid saksa mundreid ja kasutasid roimakohal leitud padrunikestadest ja tulistatud sõiduki seisukorrast järeldades üht saksa ja üht vene automaatpüstolit. Roima järele eemaldusid nad kiirel sõidul. Oletatakse, et nad jõlgisid metropoliiti juba Vilnost peale. Samuti oletatakse, et nad pöördusid Vilnosse tagasi. Asjaolud kõnelevad selgesti mõrvast poliitilistel motiividel. Mõrvajate avastamise eest on määratud 10 000 Rm. tasu.

Kaunasest, 2. 5. (DNB). Metropoliit Sergiuse mõrvamise kohta teatatakse veel järgmisi üksikasju: kõigil laipadel leiti arvukalt kuulihaavu, metropoliit Sergiusel üksinda oli neid mitte vähem kui 30. Mõrvamispaiga läheduses tapsid terroristid ühe 8-aastase tüdruku, kes ilmselt oli vereteö pealtnägijaks ja keda kui tunnistajat soovi…

Nii koheldi Ducet vangis

Uusi andmeid Mussolini küüditusreisist. — „Põgenemiskatsel tulistage teda jalgadesse . . .“

Ajal, mil Duce möödunud suvel Badoglio valitsuse võimuses viibis, veeti teda teatavasti Badoglio käsul ühest Itaalia kohast teise. Viktor Emanuel ja Badoglio tahtsid sel teel takistada Mussolini vabastamist saksaste poolt, mis sellest hoolimata hiljem siiski toimus. Lisaks sellele oli neil kavatsus Ducet inglastele välja anda. Allärgnevast intervjuust, mille keegi Itaalia mereväe allohvitser nendest eksisõitudest andis, ilmneb, kui alatult Ducet tol korral koheldi.

Allohvitser E. Traxino viibis hävitaja pardal, millega Duce 7. augustil viidi Ponza saarelt Sardiinia kirdetipul asetsevale väikesele kaljusaarele Maddalenale. Traxino kirjeldab „Corriere Adriaticos“ ärastoodud artiklis, kuidas 40 automaatpüstoliga varustatud karabiineeri, kes seisid kontradmirali kärutuses, ööl vastu 8-ndat augusti tõid Duce hävitaja pardale. Mussolini kandis halli ülikonda. Tema kõrval sammus kaks ohvitseri. Hommikul kella kolme paiku, kui hävitaja lähenes oma sihile, tuli Mussolini laevalaele. Meeskonnale jagati leiba singiga, hommikueinet väljajagavaile meestele oli tehtud ülesandeks Mussolinile anda toitu viimsena. Mussolini keeldus temale nii alandavalt jagatavat sööki vastu võtmast.

Meeskonnale oli antud käsk „vangistatust mitte hoolida ja teda tavalise kurjategijana kohelda“. Valvemeeskonnad täitsid käsku äärmise täpsusega. Ainult meeskonda kuuluvad madrused ei järgnenud neile käskudele, vaid püüdsid Duce elu kergendada. Mussolini kõneles nendega sageli ja küsitles neid kõikvõimalike asjade üle. Karabinjeerid aga ei sallinud pikemaid jutuajamisi vangiga.

Kui hävitaja Maddalena juures ankrusse jäi, tuli pardale keegi admiral. Duce rõõmustas selle üle, sest sama admiral oli viimaseil aastail tihti tema lähemas ümbruses viibinud ja oli tänu temale mitmel korral ülendusi saanud. Duce astus spontaanse rõõmuga tulijale vastu — tegemist oli admiral Brivonesiga kuid too keeras Mussolinile järsult selja ja vestles teiste ohvitseridega. Karmist valvest hoolimata õnnestus mõnel madrusel kirjutada söega seinale

„Duce me armastame sind“,

nii et Mussolini laevalt lahkudes pidi lugema seda välkest pooleholu-avaldust.

Kui Mussolini hävitajalt paadiga maale viidi, andis admiral Brivonesi valvemeeskondadele käsu: „Põgenemiskatsel tulistage teda jalgadesse; ta ei tohi mingil tingimusel surma saada.“

Traxino arvab täie õigusega, et Mussolinit kavatseti elusana inglastele välja anda. Selle oletusega lõpeb artikel, mis käsitab ainult lühikest ajavahemikku Mussolini kannatusajast. Kuid kõik pealtnägijad, kes Ducet tema vangistusaja jooksul on kohanud, kirjeldavad ühel häälel, et Mussolini hoiak oli alati olnud väärikas ja erines suuresti teda ümbritsevaist.

Enamliku hirmurügemendi määratsused Odessas

Linnas valitseb suur nälg

Konstantsa, 27. 4. (DNB) Konstantsa sadamas maabus mootorpaat, mis oli heisanud valge lipu. Tegu oli paadiga, mil raskestihaavatud rumeenia paater Garoiu ja kaks rumeenia kaupmeest Floresku ja Rosu oma naistega olid Odessast põgenenud.

Põgenikud olid tõlesti kurnatud ja jutustasid, et Odessa elanikkond kannatab suurt nälga. Linna tunginud Nõukogude väeosad alustanud kohe rüüstamist, ilma et neid nende komandörid selles oleksid takistanud. Kes ka vaid sõnakestki vastu pilkeatanud, tulistatud röövivate nõukogulaste poolt kohe surnuks.

Eriline viha valatud rumeenlastele. Paljud rumeenlaste majad süüdatud ka nende omad. Ainult seeläbi, et nad päevi end varjanud maa-aluses kõigus sadama läheduses, pääsnud nad küüditamisest Sise-Venemaale.

Ühel õhtul varsti pärast pimeduse saabumist maabunud nende läheduses mootorpaat nõukogulastega, kes varsti alustanud ühes läbedases majas kõva prassingut. Nad kasutanud seda juhust sadamast paadiga põgenemiseks. Rannavalve aga avanud neile metsiku tule, helgiheitjad pandud töösse, ometi õnnestunud neil pääseda avamerele. Ainult paater Garoiu saanud lasu kopsudesse. Ta toimetati meelemärkusela olekus Konstantsa haiglasse.

Tee võidule viib läbi pingutuste ja loobumuste

Eesti Kutsekogude presidendi R. Karro kõne maipüha suuraktusel Tallinnas

Alustades oma tänast sõnavõttu, lubatagu minul eesti töötajate nimel tänu avaldada saksa töötajaile äsjase üleantud maitervituse eest. Palun teid, härra reichshauptstellenleiter Ebeling, ka saksa töötajaile üle anda eesti töötajate südamlikud ja kamraadlikud tervitused. Ühtlasi olen mina härra dr. Robert Leyle saatnud telegrammi järgmise sisuga:

„200 000 eesti töötaja nimel saadan Teile, härra dr. Ley, ja Teie poolt juhitavale saksa sotsiaalpoliitilisele organisatsioonile, Saksa Töörindele, 1. mai puhul kõige südamlikumaid tervitusi. Eesti töötajad jälgivad imetlusega Teie saavutusi.“

Me tähistame siin täna pidulikul koosolekul 1. maid. Meile, põhjamaisele rahvale, omab 1. mai kahekordse tähenduse — ta ei ole meile ainult tööpüha, vaid ühtlasi ka kevadpüha. Juba meie esivanemad süütasid ööl vastu 1. maid maituled, mis pidid sümboolselt tähendama valguse võitu pimeduse üle, kevade võitu talve üle, elu võitu surma üle.

Ka rahvaste elus on kehtiv see kevade ja talve sümbolina.

Juba viiendat aastat müristavad kahurid, ja meie maal ning rahval on tulnud üle elada erakordselt raskeid aegu. Rinne on paiguti isegi meie piiridesse nihkunud ja hullunud punaarmee ähvardab üle ujutada meile kallist kodumaad. Kõigist pingutustest hoolimata pole see neil aga õnnestunud ja me oleme veendunud, et see ei õnnestu neil kunagi.

Sest nagu kevad saab võitu talve üle, nagu valgus saab võitu pimeduse üle, nii peab ka võitlus bolshevismi vastu võiduga kroonitama.

Meie ootame kannatamatusega võitu, kuid teame, et see ei tule iseenesest.

Tee võidule viib läbi pingutuste ja lõpmatu loobumiste aheliku. Me oleme selle tee endale vabatahtlikult valinud ja me sammume selle lõpuni. Igat meie sammu tiivustab teadmine, et ainult nii võib saabuda meie rahvale kevad.

Kevad on külvamise aeg. Mida kevadel külvame seda hiljem lõikame. Ka meie, eestlased, tahame kord võiduviljast osa saada, kusjuures me teame, et iga üksiku saavutused määravad tema tuleviku ja rahva kui terviku saavutused kogu rahva tuleviku. Praegu on panuste aeg. Kui ka selg on küürus ja käed rakus, me hoiame hambad risti ja rühime edasi. Me teeme kõik võimaliku et saavutada sihti ja viia sellega meie maa ja rahvas vähimalt sellele õitsvale järjele, millel ta oli enne bolshevike tulekut.

1. mai rahvuslikul tööpühal me austame tööd ja töötajaid.

Töö, visa ja hoolas töö, on alati eesti rahva traditsiooniks olnud. Tööd, ükskõik kui raske see ka on olnud, ei ole eesti rahvas kunagi põlanud, vaid on seda isegi armastanud ja kõrgelt hinnanud. „Vara tööle, hilja voodi, nõnda rikkus tuppa toodi“ — ütleb vanarahva tarkus. Ja me teame, et püsiva tööta ei oleks eesti rahvas läbi sajandite siin maal elada suutnud.

1. mai rahvuslikul tööpühal austame kõiki neid töötajaid, kes vaatamata raskustele kohusetruult ja ennastsalgavalt oma kohustusi on täitnud. Selliseid töötajaid ei unusta Eesti Kutsekogud ja täna leidis nende premeerimine ülemaaliselt aset. Siin aga tahame täna esmakordselt tõsta esile neid eeskujulikke käitisi, kes on osutanud silmapaistvaid saavutusi oma tegevuses ja töötajaskonna eest hoolitsemises. Neile antakse täna siin üle vastavad tunnustusktrjad ja -tahvlid.

Töötajate eest hoolitsemine on suur rahvuslik ülesanne. Töötajaskond on meie rahva sisu ja hoolitsedes tema eest hoiame oma rahva elujõulise ja tugeva. Hoolitsemine töötaja eest toob enesega kaasa töörõõmu ja see omakorda tööjõudluse tõusu. Tööjõudluse tõus omakorda kindlustab võidu bolshevismi üle. Selle taga seisab vaba ja õnnelik tulevik — eesmärk, milleks me praegu elame ja töötame.

Sellepärast panevad Eesti Kutsekogud suurt rõhku hoolitsemisele töötajate eest ja ootavad sama ka kõigilt käitistelt.

Rahvustervikus on igal üksikul oma ülesanne.

Oleme nagu rattad suures mehhanismis. Kui mõni ratas ei täida oma kohust, võib see ohustada kogu mehhanismi.

Iga üksik meie töötajate peres on vajalik omal kohal, olgu ta põllumees või linlane. Maa ja linna vahel ei tohiks seega olla vastuolusid, kuna üks ei saa eksisteerida teiseta.

Me teame, mis on käitistöötaja ülesanded ja me teame et, põllumehe ülesandeks on kindlaksmääratud normide alusel hoolt kanda selle eest et töötaja talle ettenähtud koguse toiduaineid kätte saaks. Rõhuv osa põllumehi on oma tähtsat ülesannet võtnud täie tõsiduse ja kohusetundega, täites normid ja isegi ületades neid. Üksikud talupidajad aga katsuvad sellest rahvuslikust kohustusest kõrvale hiilida, ohustades nõnda rinde ja töötajate toitlustamist. Ma nõuan 200.000 eesti töötaja nimel, et vastutavad asutused kõiki selliseid kohusetundetuid isikuid karistaksid, kes norme mitte täites püüavad tühjaks jätta töötaja laua. Kui ma praegu 200.000 eesti töötaja soovi esitasin, siis ei teinud ma seda mitte selle sihiga, et üksikute ühiskondlike kihtide vahele vaenu külvata ja rahvast kui organsiilist terviku lõhkuda. Ei, juba meie rahva tuleviku nimel peab sõdur rindel ja töötaja käitises toitlustatud saama.

Eesti Kutsekogud ei ole klassivõitluse organ, vaid töötajate sotsiaalne hooldusorgan, kes hindab igat ausat töötajat maal ja linnas.

Bolshevike 1. mai oli klassivõitluse püha. Meie klassivõitlust ei tunnusta. Meie eesmärk ei ole mitte purustada ega lõhkuda, vaid liita ja üles ehitada. Meie 1 mai on rahvusliku ja ühiskondliku solidaarsuse püha, mil me põhjamaise tagasihoidlikkusega pidulikult kokku tuleme ja oma ühtekuuluvust tööühiskonda kinnitame.

Kodumaa nõuab meilt tööd, kes sellele kutsele praegu ei järgne — see ei väärida teiseta.

Kui hoiame kokku, siis võidame.

Kanada hävitaja uputati

Saksa torpeedopaadi võit Prantsuse rannikul

Berliin, 1. 5. (DNB) Pärast seda kui Saksa torpeedopaadid ööl vastu 26. aprilli lääne pool St. Molo lahte olid raskes võitluses ühe Inglise ristlejaga, põrkasid kaks neist paatidest 29. aprilli varahommikul Bretagne'i põhjarannikul ees St. Brieux'i lahes ühele vaenlase kombineeritud üksusele mis koosnes ristlejaist ja hävitajaist.

Üks Saksa torpeedopaatidest süttis tulevahetuse ajal põlema ning oli sunnitud sõitma omaenda rannikuvarju. Seega tuli teisel paadil üksinda võitlust jatkata. Tema torpeedod tabasid Kanada hävitajat „Athabaskani“, mille õlitagavarad plahvatasid. Laev vajus põhja.

Saksa miinitraalerite ja päästepaatide poolt õnnestus päästa 87 Kanada meremeest. Päästetud meremehed jutustasid, et peale nende hävitaja olevat veel teine hävitaja Saksa paatide suurtükitulega põhja lastud.

Hävitaja „Athabaskan“ oli sõja ajal vette lastud, omas 1870-tonnise veeväljasurve ja relvastusena kuus 12 sm ja neli 4-sm suurtükki ning neli torpeedotoru. Meeskond koosnes rahu ajal 240 mehest.

Löök USA laevastikule

Uputati üks vaenlase ristleja, vigastati raskesti kaht lennukikandjat

Tokio, 2. 5. (DNB) Keiserlik peakorter teatas teisipäeval, et Jaapani õhujõud uputasid ühe vaenlase ristleja ja vigastasid raskesti kaht lennukikandjat. 27. ja 30. aprillil ning 1. mail tulistati Hollandia (Uus-Guinea) operatsioonidel alla 30 vaenlase lennukit.

Tuhanded küüditatud sunniti astuma sõjaväkke

Genfist, 2. 5. (DNB). Melnesi sõjakohus mõistis hiljuti surma 20 maroko patriooti osavõtu pärast ameeriklaste poolt provotseeritud ja gaullistide poolt veriselt maha surutud rahutustest.

Fezis toimus uusi arreteerimisi. Vangistatute seas on ka neli õpetajat. Tuhanded marokolased, kes viimaste rahutuste kestel vangistati ja küüditati, iseäranis üliõpilased, on nüüd sunniviisil mobiliseeritud. Ka maroko suguharude seas tugevdati mobilisatsiooni teostamist, samuti rekvireeriti ülejäänud veoloomad ja hobused.

Gaullistlikkude võimude järsk käitumine on suguharude juures esile kutsunud elava meelepaha, kuna need vajaksid kõiki tööjõusi põllutööde läbiviimiseks. Vastupanu tõttu ametivõimude korraldustele teostati Fezi ja Meknesi piirkondades ühtlasi arvukaid arreteerimisi.

Balkanil on hävitatud 70 600 bandiiti

Berliin, 2. 5. (DNB) Balkani puhastamisel kommunistlikest jõukudest maaväe ja relva-SS üksuste poolt on bandiidid möödunud aasta septembrikuust kuni silamaani kaotanud 70 5[illegible]2 langenut ja 63 654 vangi. Selle hulgas on kommunistlikud jõugud aprilli keskel üksi kaotanud 11 224 surnut ja 4226 vangi.

Ühe kuuga hävitati 1392 terrorilennukit

Berliin, 1. 5. (DNB). Pärast seda kui Saksa õhutõrje juba märtsikuus saavutas 1234 allatulistatud vaenlase lennukiga oma suurima tulemuse võitluses Anglo-Ameerika pommiterrori vastu, on inglaste ja ameeriklaste tugevnenud terrorlofensiiv põrganud aprilliski Saksa tõrje tugevaimale vastupanule. Kõrvuti vaenlase õhutegevuse kasvamisega tõusis ka Saksa tõrjejõud, mis avaldub 1392 Anglo-Ameerika terrorilennukite allatulistamises aprillikuus.

See arv on kõrgpunktiks nelja nädala jooksul allatulistatud lennukite reas. Enamus nelst lennukeist olid ka seekord neljamootorilised pommitajad. Ühenduses sellega on ka Briti-USA õhujõudude kaotused langava personaali näol väga suured. Möödunud kuul olid need peaaegu 11000 meest.

Washington kinnitab ühe põhja-ameerika laeva hukkumist

Stokholmist, 1. 5. (DNB). Nagu Reuter Washingtonist teatab, teatati seal ametlikult, et Vahemeres uputati üks põhja-ameerika laev 498 sõjaväelasega pardal vaenlase võitlustegevuse järeldusel.

Führeri õnnesoov Tennole

Führeri peakorterist, 23. aprillil. Führer saatis Tennole 43. sünnipäevaks südamlikudes sõnades koostatud telegrammiga oma õnnitlused.

Lühiteated jutustavad...

— Nagu Reuter Londonist teatab, avas Churchill esmaspäeval Briti impeeriumi peaministrite konverentsi.

— Reuteri teatel saabus Londonisse bandiitidepealiku Tito delegatsioon.

— Kindral Mac Arthur teatas oma peakorterist Uus-Guineal, et ta ei lase püstitada enda kandidatuuri vabarikliku presidendikandidaadina.

— Briti parlamendile esitatav uus eelarve on rekordiline, samuti nagu ka maksukoormatis selles ületab kõik senise, teatab „Steckholms Tidningen“ Londonist.

Võitlused Narva ruumis

SS-PK. Kui märtsikuu keskpaik Narva rindel möödus tugeva bolshevike surve tähe all, siis sama kuu lõpul võidi juba märkida Saksa poolel olulist edusamma — mitmepäevases raskes rünnakus hävitati Kirikuküläni ja Vaivara jaamani ettetungimud läbimurruruum, nn. „läänekott". Sealjuures hävis mitu bolshevike diviisi ja võitlusväljale jäi 6000 bolshevike langenut.

Aprilli algus tõi endaga kaasa soojemad ilmad ja lume sulamise, mille tõttu teeolud veidi halvenesid. Sellest hoolimata suudeti vajalikud vägede ümbergrupeerimised edukalt läbi viia ja 6. aprilli varahommikul algas mitme diviisi, muuseas ka soomusgrenaderide diviisi „Feldherrnhalle" osavõtul kontsentriline pealetung nn. „idakotile", mis paari kilomeetri laiuselt ähvardas randteed Auvere jaama juures ning Auvere asunduse juures kilomeetrini kitsenedes ühines bolshevike sillapeaga põhja pool Krivasood.

Juba rünnaku esimesil päevil tungis ühe diviisi rünnakpataljon, küljelt sama diviisi füsiljeeridest kaitstuna, Tiiger-tankide ja sõõstvõitluslennukite toetusel, risti sissemurruruumist läbi ning lõhestas selle kaheks. Läänepoolsema osa puhastamine toimus juba järgmisel päeval. Ida osas aga satuti äärmiselt kibestunud vastasele, kes end rohkeis punkreis meeleheitlikult kaitses. Lähivõitluses õnnestus aga ka need hävitada.

Neis võitlusis, kus bolshevikud kandsid samuti suuri veriseid kaotusi, rakendusid peale jalaväe otsustavalt ka kahurväg ja heitjatepatareid, kuna Tiiger-tankid ja stukad igati kaasa aitasid läbimurru saavutamiseks. Nendes võitlustes hävitati osa kuuest Nõukogude diviisist. Mitte väikesed ei olnud ka vastase materiaalsed kaotused.

Juba selle kahe sissemurruruumi hävitamisega olid bolshevikud surutud jääst vabanevaisse soodesse ja Tallinn-Narva raud- ning maantee ähvardusest vabastatud. Kuid Narva rinde juhatus otsustas vaenlase veelgi kitsamale maa-alale kokku suruda. Saksa diviisid alustasid aprilli teise poole algul unesti pealetungi, mis siiani on toonud olulisi maa-ala võite. Et see pealetungioperatsioon pole aga veel lõppenud, või võib olla koguni mitte Võrumaalt, Mäniste kandi mees, kutsub neid üles vangi andma. Bolshevikud naeravad. Kui hommikul pärast seda, kui meie mehed on kümneid kordi sinna juure hiilinud ja vaenlast koondlaengutega tervitanud, ei naera ühekes ellujäänud bolshevikku enam, vaid tõstavad valge lipu.

Noor järvamaalasest Rüütliristikandja Harald Nugiseks pärast kõrge vaprusaumärgi üleandmist haigevoodil.

haripunktile jõudnud, siis on tulemusist veel varajane rääkida.

Eesti SS-vabatahtlike ja samuti mõni aeg rindele toodud esimeste mobiliseeritud üksuste rindelõigus on aprillikuu siiani möödunud suhteliselt rahulikult. SS grenaderide lõigus Narva jõe joonel on jää hakanud sulama ning veebruari- ja märtsikuu jooksul tulemusteta rünnanud diviiside laipadehunnikud kanduvad voolust allajõge. Lõuna-Eesti mobiliseeritute lõigus on bolshevikud pidanud oma suhteliselt elavat luure ja rünnakrühmade tegevust tasuma rängkade kaotustega. Aprillikuu on siiani sündmusteta möödunud ka ühe eesti idapataljon lõigus.

Kevad on hävitanud bolshevike lootusedi edu saavutamiseks Narva võitlusruumis. Nende positsioonid ja järelveoteed on kevadises poris ja vees võrdlematult halvemas olukorras. Asjatult on Nõukogud siin tulle paisanud arvukaid jalaväediviise ja mitmeid tankibrigaade— Narva rinne on jäänud kõikumatuks.

Sellist raskerelvade tuld, nagu see oli Vaasa-Vepsküla-Siivertsi juures, polnud meie SS-vabatahtlikud siiani kogenud. Küll mõlas siin kahurväg alates jalaväekahureist ja lõpetades raske müürsiga, küll tulistasid kogupaugukahurid oma valanguid, küll kerged, rasked ja ülirasked granaadiheitjad. Ka meie poolt (ei jäetud ühtki lasku võlgu. Kuid see kõik kahvatus järgnevate ööde lennupommitusrünnakute kõrval.

Bolshevikud ründasid tugevate õhujõudude toetusel. Heites peagu sihitult pomme kogu Narva ruumile, eriti aga Narva linnale, leodeti edule. Auk tekkis augu kõrvale. Kus maa polnud varem pahempidi pöördud, seal sündis see nüüd. Kartes meie tõrjet, tulid nad öösiti — mitu korda järgemööda. Need olid ööd täis magamatust ja pingulelekut. Narva linn varises rusudeks, kuid mitte rinne. Bolshevike kaevikud said samuti tunda oma lennukite tapmist. Ja kui hiljem Nõukogud alustasid rünnakut, leidsid nad rinde olevat endiselt murdmatu.

Veel kord rakendasid bolshevikud tugevad jõud läbimurru saavutamiseks. Küllap too oli siis see Kaug-Ida armee, mis käsu järgi pidi purustama Narva rinde ja vallutama Tallinna, kuid mis ise purunes.

17. märtsi keskhommikul algas kanonaad, mis kestis üle tuuni. Kahest kohast korraga algas rünnak — põhja pool Narva linna üle jõe eesti SS-vabatahtlike positsioonide vastu kolme laskurdiviisiga ja põhja pool Auveret, Mundinurga juures jälle kolme laskurdiviisi ja ühe soomusbrigaadiga.

Kolm päeva kestis too rünnak, siis polnud enam neid Nõukogude diviise ega soomusbrigaadi. 50 tanki rusud ja lugematud laibad jäid Auvere juures lebama ja Narva jõgi ei näinud isegi Karl XII võidukas lahingus nii palju langenud venelasi kui nüüd.

* * *

Kui Saksa väed põhja pool Krivasood läksid vasturünnakule, puudusid bolshevikel nüüd need diviisid. Lõigati ära „läänekõrv", nagu neid kotte bolshevikud ise nimetasid, ja ka „idakõrval" polnud pikka jäämist, olgugi et bolshevikud olid siia maasse kaevunud nagu mutid. Hävitati ligi 3000 punkrit. Ja algatus — see on nüüd juba ammu Saksa ülemjuhatuse käes.

25. 04. 1944.

SS-sõjakirjasaatja Karl Gaillit.

Eesti üksus bandiitide jahil

Eesti vabatahtlikud on umbes 2½ aastases bandiitide vastases võitluses saavutanud väljapaistvaid tulemusi ning aidanud kõigiti kaasa tagala ja järelveoteede julgestamisel. Vapruse eest on jagatud arvukalt Raudriste ja teisi aumärke ning antud tunnustuskirju.

Allpool kirjeldab üks võitlejaid oma elamusi ühest ööst bandiitide jälitamisel:

„Seljataga on kaheksa tundi väsitavat ratsasõitu, mis on kloppinud viimseni läbi kogu mu keha. Õhtul hilja jõudsime oma asupaika ning vaevalt tund aega sirutanud oma põrandal, tunnen äkki tugevat raputamist ning sellele järgneb vali käsklus:

— Püssiga välja paigale!

Ajan end kuidagi asemelt üles ning asun suure hooga hõõruma suitsust vesiseks muutunud silmi. See on õhtuse ahjude kütmise tagajärg — ahjud ei tõmba ning on täitnud pisikese ruumi tiheda suitsuvinega. Nüüd ei aita mund, kui tuleb asuda kibe-kiiresti riietuma. Jalanõude valikul tekib aga küsimus — kas tõmmata jalga säärikud või siis jälle poolsaapad. Muidugi säärikud oleksid sügavas poris marssimiseks sobivamad, kuid poolsaapad on jälle mugavamad. Arvestan siis, et küllap tuleb maha kõndida mõni lühem teeosa, mispärast tõmbad lõpuks ikkagi jalga poolsaapad.

* * *

Kui siis olen õise niiskuse vastu omale sidunud ümber veel telgiriide, astun pimedasse õhe püssi ja käsigranaatide tagavaraga. Väljas selgub, et bandiidid on asunud jälle liikvele, mispärast tuleb minna neid pisut ärritama. Võtame kaasa veel ühe miinipilduja; tankitõrje kahuri ning mõned kuulipildujad ning siis hakkab meie kolonn liikuma läbi tiheda ööpimeduse sihtkoha poole.

Et ootamatust kokkupuutumisest bandiitidega hoiduda, selleks saadetakse piilkond ette, kuna seljataguse kaitseks liigub vähe maad kolonni järele väiksem julgestusüksus. Liigume vaikselt, ainult vankriraataste nagin kostab läbi vaikse öö kaugele, kuulutades bandiitide jälitajate lähenemist.

Tee on kaetud veelompide ja sitke porikorraga. Jalg ei leia õieti kusagilt kõvemat tuge. Sageli on kuulda libisemist, kukkumisi ning sellele järgnevat tasast kirumist. Juba lühema aja vältel oleme üleni porised ning mööda ülemõmmatud telgiriiet nõrgub alla piiskadeks tihenenud õist udu. Kuna Venemaa kommete kohaselt puuduvad ojanirede kohal sillad ja need jooksevad vabalt üle, siis satub saabas sageli lausa sügavasse vette.

Pärast viietunnilist matka jõuame esialgsesse sihtkohta, kus jääme ootama „madina" algust. Postid asetatakse välja ning ülejäänud kõik poevad elamutesse või õigemini Venemaa räpas-

Vaatamata pehmele ilmastikule mandril on merel veel jäiselt külm. Ühe hävitaja pardal on lainete pritsmetest kõik jäätanud. (PK.-sõjakirj. Jensen Wb.)

Praegu on tund, kus iga eesti mees ja naine, kas relvaga või ilma, peab teadma oma kohust.

tesse onnidesse. Juba ruumi astudes lööb sealt läpastanud õhk vastu, täis igasuguseid lehkasid. Kaltsupuntraisse riietatud kogud magavad tihedalt üksteise vastu surutult laia vene ahju peal veel sügavas unes. Ainuke toas leiduv mööbel — jalgadel kõikuv laud — on täis koristamata sööginõusid. Istume siis lihtsalt põrandale, sest raske teekond on meid tublisti väsitanud. Natukene aega kostab veel meeste jutuvadinat, siis aga suiguvad üksteise järele unne.

Ei oska arvata kui kaua saame nii unerüpes viibida, kui äkki lõikab läbi vaikuse terav kuulipilduja ragin, mille sekka kostavad üksikud püssipaugud ja tumedad mürtsud. On selge, et väljas on puhkenud lahingtegevus. Tormame välja. Vilu hommik paneb uneramestuses ja soojaga harjunud kehad lõdisema.

Eemalt, ühe suurema küla suunast, kostab lahinguraginat. Peagi aga vinguvad ka meie külas bandiitide leekkuulid ning onnid löövad leegitsema. Nüüd algab külas läbisegi tormamine. Elanikud tirivad oma riidepampe koobastesse ning otsivad ka ise samas varju vinguvate kuulide eest.

Lahingukära ja leekidemöll aina paisuvad. Meie üksuse juht otsustab nüüd liikuda edasi järgmisse külla ja seal ootama jääda. Kiirelt oleme teeleasumiseks valmis.

Vähe maad külast edasi, märkame vasakult ratsanikke samasse külla kihutamas, kuhu oleme teel. Meie binoklimehed teevad kindlaks, et need on haavatud bandiidid, kes tõmbuvad tagasi lahingust. Siis aga märkavad nad meie lähenemist ja katsuvad nüüd küla tagant sõita paremale poole. Nüüd pole enam aega viita — kostavad käsklused ning peagi on kogu meie kolonn ahelikus. Paremal tiival algab meie kuulipilduja tärin, ragisevad püssid. Nüüd võib vasakult silmata ka taanduvaid jalamehi, kes püüavad jõuda eelolevasse külla. Hüpetega, pideva kuulipilduja tule kaitsel, jõuame küla servani. Siin läheb aga lausa põrguks, sest ka külas on bandiite ja need võtavad meid vastu ägeda tulega — kuulid plaksuvad ikka tihedalt maa lähedal, vastupidiselt nende tavalisele kombele, mil lendasid ikka kõrges kaares üle. Kuulid plaksuvad ikka tihedamalt ja see on halvaks märgiks kuulajale, sest, kui kuul ainult vingudes möödub, ei ole ta eriti hästi lastud, kuid plaksudes on asi juba hoopis täbaram.

Tulistamisest süttinud majad muudavad edasitungi meil veelgi raskemaks. Oma tabava kuulipilduja tule tõttu jõuame siiski edasi ja peagi põgenevad bandiidid külast välja üle lageda ja soise maastiku. Nüüd on juba tunduvalt parem neid tulistada!

— Jälitamine lõpetada ja külla tagasi!

Küla tagasivallutamine osutub aga üsna raskeks ülesandeks. Bandiidid on vahepeal võtnud sisse soodsad positsioonid, kuna meil pole lagedal sool leida mingit varju. Esimeste valangute juures surume endid tihedalt vastu maad. Säärastel puhkudel on maa eriti armas, eriti veel, kui selles leidub pisemgi õnarus, kuhu vastase tinaosad nii kergesti ei pääse lähedale.

Raske võitlusega tungime edasi. Nüüd ei märka enam keegi meist, et oleme üleni porised ja läbimärjad. Siis kostab kompaniiülema käsk:

— Miinipilduja ette! Pakist tuld esimestele majadele! Paremalt hüpetega edasi!

Meie kuulipildujad teevad tublit tööd. Kui siis oleme jõudnud külale juba päris lähedale, alustavad bandiidid teisest küla otsast põgenemist. Ainult mõned üksikud on jäetud maha tõkketule teostamiseks. Nendest saame aga jagu hõlpsasti. Nagu imekombel pole meist veel keegi saanud pihta, isegi hobused mitte. Seejuures meenub mulle juhus varemast ajast, kus liikusime pikas kolonnis mööda teed, kui äkki avati lähedasest võsast tihe tuli meie peale. Kuulid tungisid meile otse jalgade ette, kuid keegi ei saanud pihta.

Pikapeale on lahingukära vaibunud. Bandiidid on küla jätnud maha. Oleme viimseni väsinud ja olles kustutanud janu, heidame maha kuhu keegi saab. Samal ajal asuvad külaelanikud tassima oma varanatukest koobastest tagasi onnidesse, kellel need veel alles.

Meie asume aga pärast lühemat puhkust tagasi „koduteele", olles rõõmsad arvuka sõjasaagi üle ja ka seepärast, et meil puuduvad kaotused.

Momente Narva võitlustest

Üks esimesist võitlusist Narva all, mida meie SS-grenaderid Narva all läbi teevad, on Riigiküla sillapea vallutamine. Kuigi on oodata veriseid mitmepäevaseid kaevikuvõitlusi, õnnestub operatsioon üle ootuste hästi. Eriti silmapaistva tulemuse saavutab siin oberscharführer M, kes nende võitluste eest pälvib Randristi mõlemad klassid. Ajal, mil üks teine üksus tungib bolshevikele petteks frontaalselt peale, haarab M. oma tugevdatud rühmaga vaenlast küljelt ja paiskab ta hoogsas lähivõitluses kaevikuist välja. Kogu ettevõte ei maksa meile kümmet langenut, kuna bolshevikud peale sillapeast loobumise jätavad lahinguväljale neli sada langenut.

Nagu sümboolselt annavad eesti SS-vabatahtlikud koduradadel oma esimese löögi just Vabaduspäeval. Ja teist korda lühikese aja jooksul leiab eesti meeste võitlus väärika hinnangu sõjajõudude ülemjuhatuse teadaandes.

* * *

Riigiküläle järgneb varsti ka teine bolshevike sillapea põhja pool Narva jõge. Vaasa juures paneb nüüdne Rüütiiristi-kandja uscha Nugiseks aluse diviisi võiduteele. Võideldakse äärmiselt raskeis tingimusis ülekaaluka vaenlase vastu, ilma tankide ja lahinglennukite toetuseta. Soomaastik ja padrik ei võimalda seda.

Siin ületas igaüks iseenda — niihästi grenaderid kui ka juhtkond. Vaenlane tuli iga hinna eest siit välja paisata. Kaalul oli kogu diviisi au. Sõdurid ei saanud mõnikord kolm ööd silma kinni, juhtivail ohvitseridel polnud samuti aega puhkamiseks. Kui lõõgiüksus odersturmführer H. juhtimisel 4. märtsi lõuna paiku vaenlase visa vastupanu tõttu steppama jäi ja edasitungist kogu rünnaku edu olenes, tuli juhtkonnalt käsk — rünnata kas või viimase meheni. Ja siis rünnati. Rünnati ja saavutati nelja mehega rünnaku eesmärk — Narva jõe kallas vahetult Vepsküla ees.

Riigiküla sangar oberscharführer M. saab päeva jooksul kolm korda haavata, kuid see ei suuda teda rünnaku teravikust ära tuua. Siis lõhkeb vaenlase mürsk otse ta nina all ja põrutatult tuuskse M. tagasi. Siia jääb ta igatahes vaid paariks päevaks — siis on ta jälle ees.

Siivertsi ja Vepsküla vahel lebab purustatud soomusmasin. Selle varju on mõnikümmend bolshevikku end kindlustanud ja istuvad isegi tanki sees. Ründava jao juht langevad põikjoones nagu vihmapiisad tuules ja kukkudes merre tõusevad sealt suured, helevalged veesambad. Kuid ülejäänud ründavad meid visalt. Uuesti ja ikka uuesti kerkib pommide lõhkemise veesambaid kahel pool laeva ja lennukite kandepindade esiservadel viiguvad pardarelvade laskude tulekeeled. Tihedalt langeb meie ümber leekkuule. Neid sulpsatab vette ja plaksub vastu meie laeva terastekki. Kuuldub pommide ja lõhkemürskude kildude teravat ning võigast vilinat.

Kuid juba ilmneb meie relvade koondtule tagajärgi. Üks kõrgel lendav kahemootorline pommitaja sõõstab järsku alla. Ta langeb keereldes nagu puult rebitud leht ja kukub merre, paisates üles kõrge veesamba. Hetke pärast on ta kadunud veepinna alla. Ülejäänud lennukid kaovad kiikiirelt ja ülepingutatud mootoreist jäävad sinetavasse taevasse pikad, valged kondensauru jäljed.

Niisama järsku nagu puhkes tulemöll, vaikib see. Jälle tunneme jalgade all laevamasinate ühetoonilist tuksumist ja pahinal tõuseb ahtris laevakruvidest ülespiitsutatud vahutav veevall. Mehed relvade juures hingavad sügavalt. Pinge on lahtunud ja leidnud lahenduse mõned minutid märatsenud tuletormis. Rahulikult ja kiirelt täidetakse tühjunud magasinid ja klirisedes langevad tühjad kestad hunnikusse. Alumistest laevaruumidest kantakse välja uut laskemoona, kinnitatakse neile otsa hõbedaselt säravad lendsüütajad ja uuesti täituvad suurtükkide taga laskemoonariitulid. Taas klõbisevad relvade lukud, kui neid kontrollitakse ja õlitatakse.

Meie tööd katkestab terav ja läbilõikav häirekellade helin. Uus rünnak! Vinge tuule kaitseks selgatõmmatud kasukad heidetakse õlgadelt ja jälle algab kõik uuesti otsast peale. Jälle kordub kõik see, mida on tuntud nii palju kordi: hingemattev pinevus enne esimest lasku, vihane tulemöll, üleskerkivad veesambad ning teravate kildude vihin. Ja kui saabub taas vaikus, on leidnud oma lõpu Soome lahe voogudes kaks bolshevike lennukit.

Saabub õhtu. Verevpunaselt laskub päike silmapiiri taha ja näib, nagu vajuks ta merre. Tumedus taevas hakkavad sätendama miljonid tähesilmad ja peagi katab meid tintmust öö.

Seisan signaaltekil. Kusagil eemal, seal, kus päeval paistis sinetav rannariba, tõusevad taeva poole helendavad raketid. Seal on rinne. Seal seisab vaenlase masside vastas meie tahe. Seal valvavad jooksukraavides, soodes ja metsades meie kaaslased, südameis vankumatu julgus, külmast kohmetunud käed klammerdunud ümber relva. Nad vist ei teagi, et me oleme siin valvamas ööl kui päeval. Valvamas selleks, et vaenlane ei saaks tulla üle vee ja rünnata neid tiivalt ega seljatagant. Nad ei aimagi, et ka meie siin oleme üks lüli sellest tohutust vallist, mis seisab juba aastaid meie vana mandri piiridel.

Algava päeva esimeste kiirtega tuleb vaenlane jälle. Ta ründab visalt ja jonnakalt. Näib, nagu tahaks ta meist vabaneda iga hinna eest, sest tihedalt järgnevad üksteisele rünnakud ja ründajate arv suureneb üha. Lisaks pommidele langeb lennukeilt torpeedosid, mis mööduvad meist, jättes veepinnale vahuse jälje. Padrunikestade virnad laeva tekil kasvavad ja kasvavad, nii nagu kasvab mahatulistatud, merre kukkuvate lennukite arv. Ägedais lahinguis ei saa meie neid kõiki jälgida ja mitmedki kaovad silmapiiri taha, järel lai, mustav suitsuriba.

Kakskümmend korda ründab meid vaenlane, kakskümmend korda vallandub meie relvade tuletants. Siis saabub meile vahetus ja loojuva päikese viimased kiired leiavad meid teel oma toetuspunkti. Pöördume tagasi väsinuina, kuid õnnelikena. Terve hulk lennukeid ei ründa meid enam kunagi ega lenda purustama meie kodusid. Meie laevad on terved, välja arvatud tühised täkked nende terasest kerel.

Kaua istume sel õhtul laeva juhtkonna messis ja vahetame mõtteid möödunu üle. Juurdleme ikka ja jälle küsimuse kallal: miks meie olime just neil päevil vaenlasele nii suureks peavaluks? Korraga saab meile see selgeks, kui kuuleme raadiost sõjavägede ülemjuhatuse teadet: „Narva rindel piirati sisse ja hävitati vaenlase mitme diviisi peajõud. Nõukogud kaotasid sealjuures 6000 langenut."

Selge oli see, et Nõukogud, nähes oma sissepiiratud vägede hävingut, valmistasid nende olukorra kergendaseks lööki merelt. Selle aga ajasid nurja raudsed valvurid Soome lahes. Need mehed, kellede jalgade all on vaid tükike tormis õõtsuvat terast ja kes täidavad oma raudset kohustust lõplikult ja jäägitult.

SS-sõjakirjas. AGU KASK

VALVURID Soome lahel

On varajane ja hall hommik, kui lahkume ühest laevastiku toetuspunktist. Meie flotillile antud ülesanne kõlab lühidalt: „Vahetada välja Narva lahes ristlev valvelaevastik ning jääda positsioonidele."

Tinahall meri voogab raskelt ja madalaist pilvedest langev udu jätab läbipaistvaks vaid kitsa ruumi rahutu veepinna kohal. Meie ees ja kiilvees sõitvad laevad näivad läbi udu nagu mingid eeluputusaegsed ürgloomad, mastid ja raad kompamissarvedena sirutatud tumeda, uduse taeva poole. Ühetoonilises rütmis, nagu inimese süda, tuksuvad masinad meie laeva terasest keres. Seistes laeva tekil, tunned, nagu elaksid need külmad terasplaadid su jalgade all. Rahulik, tuksalev värin kandub edasi kogu kehasse ja sa tunned kuidagi, et sa kuulud laevaga kokku, sa oled nagu üks osake sellest terasest, mis võbiseb rahulikus rütmis masinate löökidest.

Vaatlen laeval askeldavaid madruseid. Nad on vanad merimehed, tuultest ja tormidest parkunud pronksikarva nägudega. Asjalikult, kiirelt ja vaikides toimetavad nad oma töid. Komandosillalt kuuldub üksikuid ja tungiv-järsult lausutud käsklusi. Suurtükkidelt ja õhutõrjerelvadelt langevad katted ning lukkude klõbina saatel kontrollitakse neid veelkordselt hoolikalt.

Masinate ühetooniline tuksumine kiireneb. Me ruttame, et jõuda ettenähtud ajaks meile määratud kohale. Vahune vall tõuseb vööri ees kõrgemale ja kiilvees keerleb pika joana valge vahusegane vesi. Ilm selgineb. Vinge kirdetuul puhub laiali udust nõretavad pilveräbalad ja varsti helendab meie peade kohal tükike helesinist taevast. Veel pool tundi ja meie ümber voogab sinakasroheline, varakevadise päikese paistel sätendav veeväli. Udusest hommikust on saanud rõõmus ja päikesepaisteline päev. Kuid laeva juhtkond ei näi tundvat erilist rõõmu selgest ja päikesepaisteliseet ilmast. Pingutatud tähelepanuga uuritakse ümbrust ja üsna varsti avastatakse see, mida oodati — vaenlase lennukid.

Signaalmasti kerkib, märguandeks teistele laevadele, värviline plagu, häirekellad hellsevad kõigis laevaruumides ja meie rahulik laev kihab mõne sekundiga nagu sipelgapesa. Sammude klõbisedes metallisel tekil ja treppidel ruttavad mehed neile ettenähtud kohtadele, surudes teel tugevasti pähe merihalli teraskiivri. Kõlavad käsklused — järsud ja kindlad — ja niisama ruttu nagu algas ruttamine, raugeb see. Raidkujudena seisavad mehed relvade taga, karmidel nägudel otsustav ilme: me oleme valmis — vaenlane võib tulla!

Komandant ei lase hetkekski silmist vaenulisi lennukeid. Veel on need kaugel ja paljale silmale vaevalt nähtavad. Kuid nende lennusuunast on selge, et nad kavatsevad meid rünnata. Antud käskluse järgi pööravad meie laeva kahurite ja õhutõrjerelvade saledad torud vaenlase suunas, relvade lukud klõbisevad läikivate padrunite libisedes rauda ja taas lasub üle laeva vaikus.

Mehed relvade taga hingavad raskelt. Iga üksik neist tunneb seda lahingueelset pinget, millest on tulvil need vähesed sekundid relvade lukkude sulgemise ja päästikule surumise silmapilgu vahel. See on neile kõik nii tuttav, seda on elatud läbi lugematuid kordi, kuid ikka on see olnud nii. Kõigega on harjutud ja paljugi on muutunud igapäevaseks sõja karmis elus, kuid need sekundid täis pinget ja ootust on jäänud ikka selleks, mis nad olid esimesel lahingupäeval.

Vaenlase lennukid liginevad meile tüürpoordilt nagu röövlindude parv. Meie relvade saledad torud jälitavad nende liikumist ja mehed sihikute taga hoiavad väljavalitud märgid kindlal oma vastevälja sõõris. Veel ei ründa kumbki pool, veel oodatakse mõlemal poolel sobivat tulistamisvõimalust.

Üksainus sõna langeb komandosillal. Terav ja sundiv: „Tuld!" ja meie laeval puhkeb otsekui orkaan. Tugev teraskere vappub suurtükkide kogupaukude prahvatustest ja õhutõrje automaatrelvade rauasuudmeist lendavad vaenlase lennukeile vastu leekkuulide read nagu helendavate pärlide keed. Mustade suitsupilvede kobarad vaenlase lennukite vahel tähistavad meie mürskude saabumist nende sihtkohta.

Ründajate rivi lööb vankuma. Järsus tuletormis on löönud segi ja öelnud üles mõnegi lenduri närvid ning siin-seal pudeneb plaamitult heidetud pomme. Need

Võitlusi Narva ruumis jätkub järgmisel leheküljel.

UUDISEID KODUMAAKONNAST

Premeeriti Järvamaa 10 eeskujulikumat töötajat

Möödunud laupäeval toimus Eesti Kutsekogude Paide esinduse ruumes kümne parima ja eeskujulikuma Järvamaa töötaja premeerimine Eesti Kutsekogude poolt. Sel puhul olid esinduse ruumesse kogunenud ka käitisvahendajad Paide käitistest ning preemiate osaliseks saanud eeskujulikud töötajad. Toimunud kokkutulekul kuulati ühiselt raadioülekanne ühes Tallinna suurkäitises korraldatud pidulikult suuraktuselt, kus teatavasti sõnavõttudega esinesid kindralkomissari esindaja SA gruppenführer Aster, kindralkomissari volinik kutsekogude alal reichshauptstellenleiter Ebeling ja Eesti Kutsekogude president R. Karro. Peale raadioülekande lõppu pöördus sõnavõtuga koosolijate poole Paide esinduse juhataja A. Sotter, kes ühtlasi üle andis premeeritavaile EK presidendi tervitused, preemiad ning vastavad tunnustuskirjad.

Preemiate osaliseks said järgnevad Järva töötajad.

Rakke lubjatööstusest — müürsepp Matvei Kuuse, Lehtse turbatööstusest — lukusepp Johannes Reinsalu, Tapa lauatehasest — Voldemar Lauks, Maanteede ametist Paides — motorist Ilmar Väliste ja autojuht Valter Lui, Paide trükikojast — laduja Hilda Treufeldt, Paide autopargist — autolukusepp Vladimir Luige, Särevere jahu- ja saeveskist — Artur Nurmesalu, Järva turbatööstusest — Rudolf Põldma ning Järva telefoni-telegraafi võrgust Artur Reinart.

Teravilja norm tuleb täita kohe

Põllumajandussaaduste kohuslike müüginormide täitmine ei ole mingi kõrvalise tähtsusega asi, vaid paratamatu ning ilmtingimata tarvilik rinde ja kogu rahva toitlustamise seisukohalt. Teist võimalust ei ole sõja ajal, kus väga mitmesugustest oludest tingituna nõudmine toitainete järgi on ulatuslik.

Selle juures peab ühtlasi kõigi toitlustamine olema kindlustatud alaliselt ning häireteta.

Kui teiste põllumajandussaaduste kokkuvõtt enamvähem on rahuldav, ja mõnes osas isegi annab häid tagajärgi, ei saa seda üteida teravilja alai söödateravilja kohta. Põllupidajad ei ole seni küllaldaselt rõhku pannud söödateravilja kokkutoomisele. Ka selles osas tuleb ettekirjutatud norm täita ja see viia kokkutoodud toiduteravilja tasemele.

On tekkinud osa põllupidajaid, kes kasutades igasuguseid võtteid ja laskudes isegi loomade arvu varjamisele, püüavad söödateravilja normi mitte täita ja liha spekulatsiooni teel tarbijaile müüa. Peale selle on küllalt ka neid, kes puht hooletuse pärast ei ole seni veel täitnud oma kohuslikke norme.

On päris loomulik, et niisuguste põllupidajate suhtes on võetud ja võetakse käsitamisele vastavad abinõud nende korrale kutsumiseks. Selle juures peab tähendama, et karistuse määramine veel ei paranda saaduste kokkuvõtu alal tekkinud lünka

Sel põhjusel on paratamatu määrata normi mittetäitnutele veel kohuslik müüginorm mõne muu põllumajandusliku saaduse alal. Nii ongi Kindralkomissariaadi korrald. määratud täitmata teraviljanormide asemel loomade sundvõtmine. Samuti on nende kohta maksma pandud jahvatuskeeld.

Teraviljanormi asetamine lihanormi suurendamisega kahtlemata halvab talupidamise senist toodangut ja osutub põllupidajaile kahju likumaks, kui teraviljanormi õigeaegselt ja korrapäraselt täitmine.

Sellepärast on soovitav kõigil neil, kel normid veel täitmata, teha seda kohe. Pärastine halisemine ja kahjatsemine ei paranda enam asja.

Samuti on soovitav ja sellele on ajakirjanduses korduvalt juhitud põllumeeste tähelepanu, et nad valla piirkonnas ise vastastikku kontrolliksid määratud normide suurust ja jälgiksid vallamajas normide määruse kohta koostatud nimestikke, et vältida ebaõigiasi norme.

Kartulikasvatus kesal

Silmas pidades kartuli mitmekülgseid kasvatamisvõimalusi ja suurt tootmisvõimet, on meil juba aastaid soovitatud laiendada tema külvipindala. Kindla külvikava juures teeb see asjaolu ju teatud raskusi, sest tavaliselt ei taheta ühegi taimeliigi pindala vähendada. Kõige kergemini saab sellest üle kartuli kasvatamisega kesal. Seal kasvatatakse neid juba praegugi, paemiselt küll mõni vagu suviseks tarvitamiseks, kuid hilisemaks talviseks kasutamiseks võrdlemisi harva. Kartuli kasvatamisega kesal põllumees ei suurenda üksinda oma kartuli tagavarasid, vaid aitab sellega ühtlasi kesa tootmisvõimet tõsta, eriti just kergematel muldadel. Kartuli kultuur edendab mulla küpsust, vähendab umbrohusust ja takistab mullavarude raiskamist lämmastiku väljauhtumise näol. Eriti käib see jaanikesa kohta, mida meil veel küllalt harrastatakse.

Et kesakartuli kultuur annaks tõhusamaid tulemusi ja temale järgnev taliviljade saak ei väheneks, selleks on tarvis kinnipidada teatud argotehnilistest võtetest.

Kõige pealt on olulise tähtsusega sordiküsimus. Kesal võib kasvatada vaid varaseid — keskvalmivaid sorte, hiliseid mitte. Va aste ja varasevõitu sortide hulka kuuluvad Varajane Roosa, Bintje, Odenwaldi Sinine, kuna keskvalmivatest on meil levinenud vaid Kalev ja Majestic; muidugi leidub ka teisi vähelevinenud varasevõitu sorte. Hilised sordid ei jõua kesakartulina anda nimetamisväärset saaki. Kui aga sooritada nende koristamist hiljem, augusti lõpupoole või koguni septembris, siis kannatab seile all väga tugevasti taliviljade saak. Seepärast võib kesakartuli kasvatamisele mõelda vaid siis, kui on olemas vastavad omal või neid saab mujalt hankida.

Vastavalt seemnehulgale valitakse kesaosa kartuli kasvatamiseks. Väga harva saab tervet välja panna kesakartuli alla, juba töökäte vähesus ei võimalda seda, väljaarvatud väikemajapidamised.

Valige seks otstarbeks kesapõllu kuivem osa, seda saab asuda varakult harima. Varem ettevalmistatud põllule saab varem maha panna ja varem sügisel üles võtta. Kuivemas, soojemas mullas arenevad kartulitaimed kiiremini.

On sügiskünd teostatud, siis on kevadine korduskünd ülearune, aitab juba kultivaatoriga või vedruäkkega läbiajamisest, eriti kergetel muldadel. On sügisel kõrrekünd tegemata jäänud või on vajadus sõnnikut vakkupaneku asemel sissekünda, siis on kevadine korduskünd möödapääsemata.

Kesakartulitele tuleb tingimata anda laudasõnnikut. Kesal peab kartul kiiresti arenema, lühema ajaga andma küllalt hea saagi, selleks peab mullas leiduma küllaldaselt kergesti kättesaadavaid toitaineid.

Sarnasel korral on sügisene sõnnikuandmine soovitav. Kevadel sobib selleks käärinud, kõdunenud turbasõnnik. Viimast tuleb otsekohe vakku panna. Kesakartulile anda ca 20 tonni laudasõnnikut ha-le (umbes 40—45 koormat). Peale kartuli ülesvõtmist antakse rukkile lisaks veel samapalju sõnnikut, sest kunstväetisained praegu puuduvad.

Kesal on väga soovitav kasutada eelidandatud ja võrdlemisi jämedat seemnemateriali. See on jällegi selleks, et kartul jõuaks lühema kasvuajaga anda suuremat mugulasaaki, mida võimaldab just idanenud ja jämedam seemnekartul. Hoolitsege selle eest, et idud ei saaks põlluleviimisel purustatud või muritud

Kesakartuli mahapanekuks on sobivam aeg mai keskpaik, s. o. 8. külvinädal. Praktilised kogemused näitavad, et meie kliimaoludes on tavalisele kõige sobivam 7. külvinädal, ent kasvuaja võitmise suhtes peab kesakartul olema nädalavõrd varem maas. Nagu teame, ei saa alati täpselt sellest kinni pidada, kevade tulek on aastaje järgi muutlik.

Vagude ajamine ja mahapanek toimub harilikul viisil, kuid kinniaetud vaod tingimata maha rullida, et säästa niiskust ja soodustada sõnniku kõdunemist mullas. See käib eriti kergemate muldade kohta. Siimes pidades umbrohu rohkust, äestada 1—2 korda. Kuival ajal mitte üle 2 korra mullata.

Ülesvõtmine toimub augusti keskpaiku. Sel ajal pole päälised veel surnud, vaid rohelised. Vihmasel suvel võivad need olla täis lehemädaniku plekke. Varaseid sorte on siis kardetav koristada, nimelt Var. Roosat ja Bintje, need võivad hoiukohas minna rikki, mädanema. On aeg soe ja ülesvõetud kartulite koor lahtine, siis ei või neid panna suurtesse hunnikutesse, lähevad seal kergesti kuumaks ja mädanema. Seda pole nii karta Odenvaldi sinise, Kalevi ja Majesticuga. Samuti on hädaoht palju väiksem kuival suvel, külma keldri kasutamisel või nende hoidmisel lahtilaotatult. On kasulik kesakartuli pääliseid enne ülesvõtmist maha niita ja sellest silot valmistada. Seda võib sooritada 2—3 päeva enne koristamist. Selle tagajärjel pole karta mugulate rikkiminekut ja teisest küljest võidate juurde hulk silotoitu.

Kohe peale kartuli ülesvõtmist veetakse laudasõnnikn lisaannus välja ja küntakse kohe mulda. Peale kahenädalist seismist peaks nüüd kesapõld olema küps taliviljade seemnekülviks. J.A.

Teadmiseks noortele

Käesoleva aasta juunikuus toimub Ida-Preisimaal eesti poistele 16.—17. eluaastais järgmine sõjalis-sportlise kasvatuse laager. Nimetatud laagrist on võimaldatud osavõtt ka Järva noortel. Ühenduses toimuva laagriga tuleb kõigil osavõtta soovijail täita vastav registreerimisleht, millist on võimalik saada Järva noortemalevast Paides, Turg 10 ning see täidetult hiljemalt 10. maiks esitada maleva staapi. Selgituseks olgu siinkohal veel tähendatud, et registreerimislehed tuleb täita täpselt ja selge, loetava kirjaga, vastates kõigile küsimustele. Koos registreerimislehega tuleb esitada noortel tööandja nõusolek töökohast vabastamise kohta laagrist osavõtuks. Toimuvast laagrist osavõtu tingimuste ja lähemate üksikasjade kohta antakse noortele informatsiooni igal tööpäeval Järva noortemaleva staabis.

Sõduritele annetati üle 6000 raamatu

Möödunud aasta lõpul Rahvakasvatuse Peavalitsuse poolt algatatud raamatute kogumise aktsioon rindesõdureile, haavatuile, tööteenistuslastele, mida käesoleval ajal jatkab Haridusdirektoorium, tõi kokku üle 6000 köite mitmekesise sisuga kirjandust. Pidevalt varustatakse nendega rindesõdureid ja politsipataljone. Raamatuid on senini saadetud välja umbes 1500 eksemplari lennuväe, piirikaitse, Eesti Brigaadi ja Julgeoleku Politsei kui ka tööteenistuse üksustele, samuti on annetatud raamatuid Riia ja Tallinna haiglas ravil viibivaile eesti haavatuile. Esijoones tulevad jaotamisele põneva- ja kergemasisuga raamatud, kuna puhtteaduslik kirjandus ja varasemad trükid ilukirjanduse kui ka teaduste vallas, millistes kultuurlooline tähtsus, lähevad hiljem vastavate raamatukogude -komplekteerimiseks.

Vaikne maipüha Järvamaal

Külm ilm surus inimesed majadesse. Paides õnnistati 30. aprillil 49 noort

Nii pühapäeval, 30. aprillil, kui ka 1. mail oli ilm kahjuks sajune ja vilu, mistõttu nii maipüha ise kui ka sellele eelnenud pühapäev möödusid vaikselt ja kodustes ringides. Rohkem elavust tekitas ainult kevadleeri õnnistamine 30. aprillil Paide kirikus ,kus 49 noore — seekord poisse ainult 16 — elule õnnistamist jälgis suur rahvahulk. Hiljem järgnenud kodustes ringides toimunud koosviibimisedki kujunesid sõjaajale vastavalt tagasihoidlikeks.

Teiseks elevusmomendiks kujunes traditsiooniline mai tänava-teatejooks, kuid seegi oli meelitanud spordihuvilisi välja tavalisest märksa vähemal arvul. Külalisteatri „Kummitusi" jälgis siiski kogukas hulk teatripublikut.

Paides toimus traditsiooniline mai-tänavteatejooks

Esmaspäeval, 1. mail toimus Paides S-s. „Järvapojad" korraldusel traditsiooniline tänav-teatejooks. Toimunud teatejooksus startis kogusummas neli meeskonda, kusjuures kolm neist olid moodustatud kohalviibivaist sõjaväelasist. Teatejooksu võitjaks tuli pinevas võistluses S-s. „Järvapojad" meeskond, ajaga 4.51,2 minutit. Võitja meeskonda kuulusid Kaubish, E. Raid, L. Järjo, H. Hõlpus, H. Kaselaan, A. Maalstein ja G. Tomker. Teisele kohale platseerus ühe Paides asuva eesti üksuse meeskond koosseisus L. Saar, E. Oltjer, K. Kelder, A. Nõmmela, J. Raun M. Haldre ja A. Nõmmik. Teatejooksu kat kestasid viimases vahetuses ühe kohaliku saksa väeosa koosseisu kuuluvad hollandlastest koostatud meeskonnad, olles esimesele ja teisele kohale tulnud meeskondadest 100 meetri võrra järel.

Järva sportlaste edu murdmaajooksu võistlustel pealinnas

Nõmme eesti sõjaväelaste väljaõppelaager korraldas 1. mail murdmaajooksu 2500-meetrilisel distantsil, millest võttis osa 67 võistlejat. Sellel võistlusel saavutas rida järva sportlasi väljapaistvaid tulemusi. Võitjaks tuli tuntud pikamaa-jooksja allohvitser Pärn, ajaga 6 min. 30 sek., teiseks allohv. Prees ajaga 6 min. 51 sek., neljandaks allohv. Pau 7 min. 18 sek., kuuendaks leitnant Uudeküll 7 min. 27 sek. ja üheksandaks reamees Nurk.

Samal päeval spordiselts „Kalevi" poolt korraldatud 5000-meetri murdmaajooksu võistlusel saavutas allohvitser Pärn teise koha.

Kahetahune oder nõuab varast, neljatahune lepib ka hilisema külviga

Kasvatatakse meil kahe- ja neljatahust otra. Kuigi meil viimasel ajal kasvatatakse võrdlemisi üige lühikese kasvuajaga kahetahulise odra sorte, siiski on ka neil kasvuaeg 5—6 päeva võrra pikem kui neljatahustel.

Kuidas varasem ja hilisem külviaeg odra saaki mõjutab, selle selgitamiseks on korraldatud rohkesti katseid.

Kahetahuse odra külviaja katse Põhja-Eestis, Kuusikul, ütleb 5 aasta keskmise katseandmeil, et ülivarase (aprilli lõpu-) külvi (1878 kg) ja varase (mai algu-) külvi (1890 kg) terasaagid on enamvähem võrdsed, hilisema (mai teisepoole) külvi saak (1604 kg) langeb aga tunduvalt.

Ülikooli katseasutises Raadil on kahetahuse odra külviajakatseid korraldatud 10 aastat. Keskmiselt on saak ja selle väärtus Kuldodral külviaegade järgi olnud järgmine:

Külviajad:	7.05.	14.05.	21.05.	28.05.	4.06.	11.06.
Terasaak kg ha-lt	2521	2363	2096	1917	1588	1247
Põhusaak kv ha-lt	34	32	29	29	30	30
1000-terakaal g	41	40	39	38	36	32

Jõgeva Sordikasvanduses 1931—35 aastani korraldatud katses on Jõgeva 453 odral mai esimese 10 päeva jooksul tehtud külvi saak 3094 kg, juuni esimesil päevil tehtud külvil on saak langenud 1837 kilole kusjuures langemine on viie külviaja järgi olnud järjekindel. Sama järjekindel oli ka saagi mihuse langus: 1000 terakaal langes 44 g-ilt 39 g-ile, hektoliitrikaal 67,1 kg-ilt 62,8 kg-le ja kesta protsent tõusis 10-lt 11-le.

Neljatahusel odral ei ole saagi ja selle mihuse langus külviaegade järgi mitte nii järjekindel ega nii suur kui kahetahusel. Ülikooli Katseinstituudis Raadil oli Rathlefi 4-tahusel terasaak 4 katseaasta kekmiselt külviaegade järele: 1983, 1988, 1980, 1756, 1470, 1316 ja 1104 kg, kusjuures külvidevahe oli üks nädal esimene (varasem) külv oli keskm. 7 mail, hilisem 18 juunil.

Umbes samalaadi andmed andis ka Jõgeva Sordikasvanduse 1943. aasta katse. Sääl langes Jõgeva II neljatahusel terasaak varasema (21. aprillil) külvi 2381 kg-ilt hilisemal (2 juuni) külvil 2027 kg-ile, 1000-terakaal 40 g-ilt 34 g-ile ja hektoliitrikaal 71 kg-ilt 69 kg-le.

Ennemalt meie lehes avaldatud lühiartiklites selgus, et kaer ja nisu nõuavad suurema ja mihuselt parema terasaagi andmiseks varasemat külvi. Sama näeme siin odra, eriti kahetahuse odra kohta. Et tegelikult võimata on kõike liike vara külvata, siis tekib küsimus, missugune neist võib vähema kahjuga viimaseks, hilisemaks jääda. Selle kohta annab selge ülevaate järgnev tabel, kus toodud 1943. a. Jõgeval kõigi tõuvilja liikidega korraldatud külviaja katseaagiandmed protsentides, esimesel ja viimasel külviajal aga ka kg-des.

Külviajad	Suvinisu	Pööris-kaer	Lipukaer	2-tah. oder	4-tah. oder
21. apr. (kg)	2558	3221	2874	3685	2381
%	100	100	100	100	100
5. mail	84	83	81	89	96
19. mail	68	56	63	81	98
2. juunil (kg)	1080	620	840	2530	2030

Nagu tabelis toodud andmeist näha, langeb külviaja hilinemisega terasaak kõige rohkem pööris- kui ka lipukaeral, siis suvinisul, kahetahusel odral ja kõige vähem neljatahusel odral. Sama otsusel on ka teiste katseasutuste pikemaajalised katsed tulnud. Tähendab, kõige pealt külvata kaer ja suvinisu, siis kahetahune ja viimaks neljatahune oder, kui mõjutavad tegurid ei sunni seda järjekorda muutma. M.-ill

Sõjalis-sportlik laager eesti noortele

Eesti noortele teostub praegu sõjalis-sportlik laager Saksamaal, kuhu soovijaid oli erakordselt rohkesti. Kuna aga osavõtjate arv oli piiratud, siis ei osutunud võimalikuks kõiki sooviavaldusi rahuldada. Järgmine samalaadiline laager eesti noortele (16.-17.a.) toimub juunikuus, kuhu on alanud osavõtta soovijate registreerimine.

Kõigil laagrist osavõtta soovijail tuleb täita vastav registreerimisleht, mida saab kohalikust noortemalevast ja see tuleb saata täidetult tagasi samuti kohalikule noortemalevale hiljemalt 10. maiks. Eesti Noorte Peastaap otseselt sooviavaldusi vastu ei võta.

Registeerimislehed tuleb täita täpselt ja selge, loetava kirjaga, vastates kõigile küsimustele. Koos registreerimislehega tuleb noortel esitada tööandja nõusolek töökohast vabastamise kohta laagrist osavõtuks.

Eesti Noorte Peastaap teatab ainult neile registreerinutele, kes saavad laagrist osavõtta, äraütlemisteadet kellelegi ei saadeta.

Poisid, kes sõjalis-sportliku kasvatuse laagrist 23. aprillist 21. maini ei saanud osa võtta, kuid soovivad teha seda juunikuus toimuvast laagrist, peavad end malevajuhtide juures uuesti registreerima käesoleva korralduse kohaselt.

Erifond Tervishoiukoja juurde

Eesti Tervishoiukoja poolt töötati neil päevil välja ja pandi kehtima üksikasjalisemad korraldused tervishoidliku personaali abistamiseks, kes õhurünnakute tagajärjel või kuidagi teisiti on sattunud raskustesse.

Algatud abistamisaktsioonikohta, mis hõlmab tervishoidlikku personaali ülemaalises ulatuses, andis meile ülevaate Eesti Tervishoiukoja juhataja dr. Th. Asu.

Tervishoiukoja poolt teostatava abistamisaktsiooni ülesandeks, märkis kõigepealt koja juhataja, on omalt poolt kaasa aidata et kahjukannatajad võiksid oma kutsealal jatkata häireteta tegevust.

Siinjuures ei ole Tervishoiukoda püüdnud selleks võimalusi leida ainult toiminud kahjustuste osas vaid on leonud aluseid, et ka edaspidi võimalike kahjustuste korral abistamine teostuks viivituste ja takistusteta.

Kahjusaanud tervishoidliku personaali abistamiseks rahaliselt loodi Eesti Tervishoiukoja juure erifond, kuhu antud korralduste kohaselt laekuvad summad arstide, hambaarstide ja tervishoidlike asutuste sissetulekutest teatud protsendi ulatuses.

Saabunud summasid kasutatakse kahjusaanuile toetuse jagamiseks vastavalt nende vajadustele ja võimalustele. Toetuse saamiseks tuleb abitaotlejail pöörduda Eesti Tervishoiukoja poole, kusjuures toetuse määramine toimub koja juhataja otsusega. Ettenähtud korra kohaselt võidakse fondist toetust määrata ka mõnesugustel muudel õnnetusjuhtumitel, näiteks koja liikme surma korral tema perekonnale rahalise abi andmiseks jne.

Rahalise toetuse jagamise kõrval on Eesti Tervishoiukoda koostöös teiste sellelaadsete asutustega püüdnud organiseeritud kujul kahjukannatanuid abistada ka esemetega.

Selles osas toimub abistamine peamiselt laenutamise korral. Et saada ülevaadet, kui suurel hulgal tervishoidlikud asutused või arstid, hambaarstid jne. võiksid olemasolevaist arstiriistadest kahjukannatanuile laenutada, teostati aprillikuu esimesel poolel Tervishoiukoja poolt ülemaaline loendus. Saabunud andmete põhjal võidi olemasolevaid reserve, niivõrd kui neid siin või seal leidus, jaotada pommitusohvreile. Sel teel on võidud abistada juba mitmeid arste Tallinnas ja Tartus.

Edasi on püüdnud Tervishoiukoda kaasa aidata ruumide leidmisele neile koja liikmeile, kes õhurünnakute tagajärjel oma töökabineti on kaotanud.

Peab aga märkima, et ruumide osas on paljud kahjukannatajad raskustest üle saanud ka omal käel. Tervishoiukoja poolt reserveeriti küll ka Hariduse tänavas ühes koolimajas hoone teine kord arstide jaoks, kuid seni pole see kasutajaid leidnud.

Arvestades elanikkonna arvulist vähenemist linnades, on Tervishoiukoda korraldanud ka arstide ja teiste tervishoipersonaali kuuluvate isikute maaleasumist, niivõrd kui see on osutunud vajalikuks. Siinjuures lähtutakse aga endiselt põhimõttest, et arstlik abi peab iga kodanikule olema vajaliselt kättesaadav.

Millal tuleb meilegi selline mai?

Maa- ja linnakoolivalitsuste juhatajate nõupidamine

Maa- ja linnakoolivalitsuste juhatajate nõupidamine toimus 28. aprillil Tallinnas, haridusdirektooriumi ruumes. Päev otsa kestnud nõupidamisel tulid arutusele mitmesugused jooksvad küsimused, kusjuures peamiseks arutuselolevaks küsimuseks oli võimaluste kaalumine, kuidas ja missugustes piirides eeloleval õppeaastal koolitööd korraldada.

Peale selle tuli pikemalt arutuse alla haridusdirektooriumi poolt koostatud kavad algkoolealiste laste kasvatustöö kohta koolitöö vaheajal. Nimelt on sõjaolukorrast tingituna tunduvalt piiratud niihästi kodu kui ka kooli mõju õpilaste kasvatusele. Selle põhjuseks on et vanematel jatkub nüüd vähem aega laste eest kodus hoolitsemiseks ning samal ajal on ka koolitöö sõjaolukorrast tingitana piiratud. Kui rahu ajal lapsi viibis koolis 5—6 tundi päevas, siis nüüd piirdub see paljudes koolides paari tunniga ja osalt koguni ülepäeviti. Vastandina sellele kipub ikka enam mõju avaldama noorte elule tänav oma sõjaaegsete väärnähete ja pahedega.

Neil põhjusil on vajalik, et algkooliealine õpilane eeloleval koolitöövaheajal, mis kestab vähemalt 6 kuud, ei kaotaks täielikult kontakti kooliga ning oleks tarvilik, et kool mõjutaks õpilasi ka suvel. Üldiseks põhimõtteks on seejuures, et suvisel vaheajal teostatud õppetegevus algkoolealiste lastega ei kannaks mitte klassituuni iseloomu, vaid noorte koonduse ilmet. Lähtealuseks koondustele oleks algkooli õppeainetest — emakeel, ajalugu, loodusõpetus, maateadus, tööõpetus, kehaline kasvatus ja laulmine.

Selle läbiviijateks oleksid algkoolide õpetajad, kusjuures oleks soovitav, et samad õpetajad oleksid ühtlasi eesti noorte kasvatuspiirkonna juhtideks.

Õpilaste kooskäimine toimuks võimaluse piires kord nädalas, kusjuures eriliselt oleks soovitav, et see toimuks pühapäeviti.

Üldiselt seab see töö õpetajatele suuri nõudeid. Kuid see töö on oluline, sest selle kaudu on võimalik algkoolealisi õpilasi hoida kooli mõjupiirkonnas ning tasandada teed eeloleva õppeaasta koolitööks. Peaasi on aga, et õpilane sel kombel ei kaota kontakti kooliga.

Paide avab jalgpallihooaja

Eeloleval pühapäeval toimub Paides S-s. „Järvapojad" korraldusel hooaja esimene jalgpallivõistlus. Võistlusel, millineleiab aset Paide rahvamaja taga asuval väljakul, kohtuvad S-s. „Järvapojad" ning ühe Paides asuva saksa sõjaväe üksuse koosseisu kuuluvate hollandlaste meeskonnad. Võitluse alguseks on ette nähtud kell 14.00.

Saabus uusi nimestikke

Neil päevil saabus ERÜ Järva ringkonnaameti Paide büroole ERÜ äravildute otsimise ja tagasitoomise osakonnalt ZEV-ilt täiendavaid nimekirju Nõukogude Liidus nähtud ja sornud eestlaste kohta. Saabunud nimekirjadest sisaldab nähtute-nimestik 390 nime, kuna surnute nimestikus esineb 46 nime. Nimestikud on asjasthuvitatud isikuile tutvumiseks väljapandud ERÜ Järva ringkonnaameti Paide büroo ruumesse Paides, Turg 10.

Kolm uut doktorit

Eelmine nädal möödus Tartu ülikoolis doktoripromotsioonide tähe all. Dr. met. vet. teadusliku kraadi vääriliseks tunnistati neljapäeval loomaarst Theodor Kõivastik ja reedel dr. phil. nat. vääriliseks magister Edmund Bõlau. Laupäeval kaitses oma väitekirja „Kultuuri mõju Eesti floorale" mag. Leonid Enari.

Uus Rootsi saadik Moskvas

Stokholmist, 29. 4. (DZ). Rootsi nimetas oma välisministeeriumi poliitilise osakonna senise juhataja S. I. Söderblomi uueks saadikuks Moskvasse.

See vahetus Rootsi Moskva saatkonnas, millest praegu nähakse eriti tähtsat välismaailmast, ei tulnud üllatusena. Senine saadik Assarsson lahkus Moskvast juba 3 kuud tagasi. — Uus saadik S. I. Söderblom on muuseas tuntud rootsi peapiiskopi dr. Nathan Söderblomi poeg, kes haruldusena rootsi diplomaatide peres valdab ka vene keelt.

Eestlaste töösaavutused on uue sotsiaalpoliitika tulemus

Kindralkomissari esindaja SA-gruppenführer Asteri kõne maipüha suuraktusel Tallinnas

Mulle on eriliseks rõõmuks kõnelda teile just 1. mail ja nimelt ühisel kokkutulekul, kus on koos sakslased ja eestlased. Kindralkomissar tegi mulle ülesandeks teile üle anda tema südamlikemad tervitused. Ta kahetseb väga, et tal ei ole võimalik täna isiklikult teie juures olla. Tungivad teenistuslikud ülesanded kutsusid teda täna hommikul Tallinnast eemale. Sakslased ja eestlased seisavad ühises rindes, sakslased ja eestlased töötavad ühiselt käitises, seepärast tuleb ka tänast päeva pühitseda ühiselt sakslastel ja eestlastel.

Mis oli ütelda saksa töökaaslastela, seda väljendas juba minu kaastööline reichshauptstellenleiter Ebeling. Ma pöördun praegu veel kord eriliselt eestlastest töökaaslaste poole.

Kutsekogude president kõneles juba sellest, et tema juures toimunud pidulikul koosviibimisel austati eriliselt eesti töötajaid. Nende saavutused, mida tunnustati, ja käitiste üldsaavutused, mida veel täna eriliselt tuleb esile tõsta, on Eestis toimuva uue sotsiaalpoliitika ühkeks tulemuseks.

Kutsekogude saavutused kaheaastase tegevuse kestel on tingimata tunnustusväärsed ja nad väärivad minu erilist kiitust.

Möödunud aasta 1. mail tähendas kindralkomissar:

„Tänavu võime me tunnustust avaldada eeskujulikele töötajaile, tuleval aastal võime me võib-olla tunnustust avaldada eeskujulikele käitistele."

Kutsekogud on nüüd selle aasta kestel kutsunud ikka jälle käitisi teatava kindla kava järgi tagasihoidlike vahenditega ja käitise käsutada olevate jõududega töötama tema sotsiaalpoliitiliste eesmärkide üksikaladel. Edu ei võinud jääda saavutamata ja samuti nagu Saksamaal võin ma tänasel päeval kutsekogu presidendi kaudu üle anda erilised tunnustusavaldused 20-le käitisele.

Kindralkomissar on seda tunnustust põhjendanud määrusega, mis kõlab järgmiselt:

„Käitistele, kus on kõige täielikumalt teostatud käitise juhi ja tema töötajaskonna poolt korrastatud sotsiaalpoliitika mõte vastavalt kutsekogude eesmärkidele, võidakse annetada „eeskujuliku käitise" nimetus.

Nimetamine toimub minu või minu poolt volitatud kutsekogude asutuse kaudu Eesti kindralkomissari piirkonnas.

Annetamine toimub üheks aastaks ja seda võidakse korrata.

Annetamine toimub alati 1. mail ja nimelt vastava üriku üleandmise näol käitise juhile."

Tallinnas, 29. 4. 1944.

Et võimaldada valikuprotsessi võimalikult suures ulatuses, selleks palun ma kutsekogusid ka käesoleval aastal välja kuulutada käitistevahelist saavutusvõistlust. Selles võistluses ei ole võitjaid ega kaotajaid, küll aga kaasasammujaid õiglase sotsialismi heaks.

Võistluse mõtte ülekandmine tööle tähendab murrangut vanades arusaamades ja arvamistes, sest ikka jälle tunnistab mõni käitis, kes sellest võistlusest osa võtab, et ta ei ole enesega rahul ja et ta tahab saavutada enamat.

Mitte asjad, mida võidakse rahaga osta, nagu ilusad käitisklubid, supelbasseinid ja spordiväljakud ei ole otsustajaiks, vaid tunnistamist väärivad ühissaavutused, mis on teostatud lihaste abinõudega töötajaskonnale hõlbustuste loomiseks.

Seda tunnustust jagatakse nüüd esmakordselt 10-le käitisele, kes saavad vastavad tahvlid, mis käitises nähtavalt välja panduna juba väliselt peavad tunnistama, et tegemist on „eeskujuliku käitisega".

Veel kümnele käitisele annetatakse tunnustusürikud ja nad võivad edaspidiste saavutuste korral tuleval aastal samuti saada selle tahvli.

Tänasel käitiste pidulikul koosviibimisel on eeskujulike töötajate ja eeskujulike käitiste tunnustamise tõttu eriline tähendus.

Ma rõõmustan eriti, et ma võin teie keskel kaasa elada saksa ja eesti töötajate aupäeva. Aga mida tähendavad meie saavutused ja meie töö, kui me ei mõtle alati neile, kes veel palju enam saavutavad ja ohverdavad — saksa ja eesti sõdurid, kes seisavad võitluses just selle paremа, sotsiaalpoliitiliselt paremini korraldatud Euroopa eest. Meie saavutused ja meie töö kuuluvad neile. Meie usutunnistuseks on olla nende vääriline.

See mees aga, kes Euroopat kaitseb ja kelle kogu mõtlemine ja tegutsemine seisab Euroopa rahvaste teenistuses, kes alati esmajoones on mõtelnud töötajaile, tema on täna kindlasti oma rahva töötajate keskel ja Euroopa tööliste hulgas. Temale kuulub meie tervitus!

Orjapidamine olevikus

Nõukogude sunnitöölaagrid sõja päevil

Rindel langenud „riikliku julgeoleku majori" M. K. Kislizyni juurest leiti ärakiri tema otsesele ülemusele läkitatud kaitsekirjast. Kislizyni süü seisis selles, et ta ei olnud suutnud läbi viia Wotkini piirkonnas ettenähtud metsatööde plaani. See ulatuslik dokument sisaldab küllaltki huvitavaid andmeid.

„Vaatamata põhilistele muudatustele sunnitöölaagris nr. 53 viibijate isiklikus koostises," kirjutab Kislizyn, „püsimetsamajanduslikkude tööde plaan samasugusena kui enne sõda. Vahepeal andsin aga kõik terved ja ka veel vähegi töövõimelised inimesed sõjakomissariaatide käsutusse, mille eest sain valitsuselt kiita. Uued vangidetransportid, millised saabuvad peamiselt saksa vägede poolt evakueeritud piirkondadest, koosnevad naistest, raukadest ja osalt ka lastest, kes oma nõrga kehaehituse tõttu ei suuda täita pooltki päeva kohta ettenähtud töönormist. Tavalised karistusvahendid, mida rakendati ei andnud muid positiivseid tulemusi kui haigus- ja surmajuhtude tõusu. Uude veidi alandatud töönormide sisseseadmine ei andnud samuti tulemusi, kuna neidki ei olnud tegelikult võimalik teostada. Erilise tähenduse omas veel meie laagri täiesti ebarahuldav varustamine tööriistadega. Sageli oli lugu nõnda, et vangid pidid puid raiuma ainema ilma kirveste ja saagideta." Erilise kategooria uute „laagrikülaliste" hulgas moodustasid nr. 270 kohaselt nende punaarmee komandöride kes olid vangi langenud, perekonnad Niipea kui NKWD-l rindelt õnnestub kindlaks teha, et keegi komandöridest on sattunud vangi, saadetakse tema perekond kohe asumisele, kusjuures varandus konfiskeeritakse. Laagri isikliku koostise muudatused on sõja jooksul kujunenud järgmiseks: terved ja töövõimelised saadetakse rindele ja rakendatakse nende asemel naisi, lapsi ja rauku, kuid ka need nõrgad inimesed võivad muutuda bolshevikkudele kardetavaiks. Seepärast tuleb neid elemente isoleerida igasuguste kokkupuudete eest välismaailmaga, mis aga ei õnnestu, kuna, nagu Kislizyn teatab, „valvemeeskonnad koosnevad suurel mõõdul inimestest, kes vangidega sümpatiseerivad."

Endastmõistetavalt tõrjub Kislizyn tagasi süüdistuse nagu oleks ta kõrvaldanud rasvaineid. Kuid ta peab sellele vaatamata möönama, et „toitlustamises on aset leidnud mõningaid ebakorrapärasusi. . . Mis aga puutub rasvainete, kõrvaldamisse, siis ei olnud see võimalik sel lihtsal põhjusel, kuna laager ei ole viimase poole aasta jooksul üldse saanud vangide toitmiseks rasvaineid. Vähesed rasvainete tagavarad, mis veel laagris leidusid, olid määratud valvemeeskonnale."

Nii kaitseb end orjade ülevaataja, kes ei olnud karistustele ja tööriistade täielikule puudumisele, samuti ka lausa ebarahuldavale toitlustamisele vaatamata suuteline nõtradest inimestest välja pigistama ettekirjutatud töömäära.

Punanahad toovad oma naha turule

Keegi erapooletu vaatleja arvustas hiljuti ameeriklaste sõjateateid ja ütles, et need moodustavad segu Metsiku Lääne romantikast ja Hollywoodi filmide sentimentaalsusest. Laiu masse aga ei võlu need ameerika ajakirjanduse teated enam ja seepärast otsitakse üha uusi teid, mis võimaldaksid „sõda huvitavamaks muuta" või, nagu ütleb ameerika ärižargoon, „sõda paremate tagajärgedega rahvale edasi müüa."

„Indiaanlased maailmasõjas" on USA sõjakirjasaatjate uuemaks leiutuseks. „American Legion Magazine" kirjutab sel puhul: „Vaikse ookeani armee punanahad vandusid Suurele Vaimule, et nad ei pöördu kodukolde vigvammidesse varem tagasi, kui sõjatants Tokio tänavail on tantsitud". Ülalmainitud artikli pealkirjaks on: „Indiaanlased sõjateedel teljeriikide vastu". Samas artiklis öeldakse edasi, et Suure Vaimu sõjamehed on valinud oma ülemaks sõjapealikuks kindral McArthuri.

USA sõjakirjandus võlub uuesti esile Nahksuka-päevade indiaanlaste romantika. Apahhid, irokeesid, sioux ja kuidas on nende Buffalo-Billi-aegsete üksikute suguharude nimed, ärkavad oma haudadest, tantsivad oma sõjatantse ja peavad lõkete ääres sõjanõu, kusjuures neil piip suust suhu käib. Ja siis pildistatakse ja filmitakse kõik. Vaikse ookeani maades võitlev 158. jalaväerügement ja Itaalias tegevusse rakendatud 45. jalaväerügement koosnevat enamuses indiaanlastest. Keegi kirjasaatja kirjeldab vaimustusega, kuidas indiaanlased olid Sitsiilias oma esivanemate maailmakuulsa sõjakisaga võitlusse tormanud.

Samal ajal on sel indiaanlaste romantikal hoopis kurvemad telgitagused, kuna selles sõjas toimub ka punanaha suure tragöödia viimne vaatus. New Yorgi raadios jutustati hiljuti järgmisest meeleolupildist.

„Neil päevil peeti ühe edela-indiaanlaste suguharu sõjanõukogu kokkutulek, kus keegi ameerika väe major nõudis indiaanlastelt 400.000 ha suuruse maa-ala, mis seni oli olnud indiaanlaste peatuspaigaks, loovutamist flaki harjutusväljakuks.

Nii kaotavad indiaanlased nüüd oma viimsed kodukolded, mis valge mees neile seni oli jätnud. Ja üle selle kõige säravad Roosevelti Atlandi-deklaratsiooni „vabadused".

Osavatest kätest asjatundlikult juhituna asetatakse raske kahuritoru tankile. (Wb.)

Pirita kloostri hävitamine

Ida röövrünnaku ohvriks langes pühakoda ja vaimulikud

Eesti üks tähtsamaid kloostreid oli Püha Brigitta klooster, mille järele nime sai Tallinna külje all asuv Pirita suvituskoht. Pirita kloostri hävitasid vene rüüstajad väesalgad.

Püha Brigitta elas Rootsis 14. sajandil Ta vanemateks olid kuninglik nõunik ja Upsala lagman Birger Peterson ning Ingeborg, kuningliku nõuniku Benedikt Magnusoni tütar.

Pärast oma mehe, kuningliku senatori Ulfo Gundmarus de Ulfase surma läks Brigitta reisima, elas Roomas, Neapolis, Sitsiilias j. m. Brigitta vaga, ennastsalgavat ohvrimeelsust läis elu äratas vaimulike tähelepanu. Pärast Brigitta surma, 1373. a. kuulutas paavst Bonifacius IX ta pühakuks.

Brigittale pühendatud kloostri ehitamine 7 kilomeetri Kaugusele Tallinnast algas 15. juunil 1407. a. kloostri asutajaiks olid Tallinna kaupmehed Heinrich Huxer, Gerlach Kruse ja Hinrich Schvalberch. Viimane oli ühtlasi ka ehitus meister.

Tallinna magistraat protesteeris kloostri asutamise vastu linna lähedale, avaldades kartust, et vaenlane võib maale tungides leida kloostrist endale tugipunkti. Magistraal soovitas kloostri ehitada rohkem sisemaale, kuid Saksa ordu jättis linna protesti tähelepanemata.

Püha Brigitta klooster ehitati kaksikkloostrina, nii et seal võisid elada nunnad ja mungad. Osa kloostri hooneid ehitati alul puust, kuid hiljem asendati need kiviehitustega.

Kloostri ehitamine kestis kaua, nii et alles 1436. aastal õnnistati klooster Tallinna piiskopi Heinrich von Uxküllí poolt sisse. Püha Brigitta kloostrites kehtestatud korra põhjal võis kloostris elunеda 60 nunna, 13 preestrit, 4 abipreestrit ja 8 teenijat munka. Nunni võeti kloostrisse 18-aastaselt, munki 25-aastaselt. Meeste ja naiste pool oli eraldatud ja munkade ning nunnade isiklik kokkusaamine rangelt keelatud.

Vaevalt poolteist sajandit sai klooster püsida. Vene-Liivi sõja ajal 1575. aastal tungivad Joan Julma röövsalgad kloostrisse, kuhu on varjule tulnud ka osa ümbruses elunevaid talupoegi. Idast tulnud rüüstajad panevad toime metsiku veresauna: mehed mõrvatakse hirmeste piinamiste saatel, naistel lõigatakse ära rinnad, neid kasutatakse laskmisel märklaudadeks jne. Osa nunni veavad rüüstajad kaasa.

Kaks aastat hiljem, 1577. aastal, ilmuvad Joan Julma väesalgad teist korda Tallinna piirama. Jälle on talupoegi kogunenud kloostri varju alla, samuti on seal asumas nunni ja munke. 1. veebruaril 1577. a. röövisid meie kodumaa idavaenlased Pirita kloostri kiriku ja kogu asutuse varanduse, mõrvasid kloostris varjul olnud isikud metsikult ja põletasid kloostri maha. Isegi osa kloostri müüre kisti maha ja kive kasutati Tallinna pommitamisel kuulideks.

Nii hävis Püha Brigitta ehk Pirita klooster lõplikult.

Ofensiiv iga hinna eest

Millest sõltub see, et nõukogude taotlused — läbi murda saksa rindest idas — ei ole ikka veel vaibunud ega lakanud, hoolimata nõukogude poolt kantud tohutuist kaotusist ja kevadiste sulailmadega kaasaskäivast põhjatust porist ja mudast, mis muudab kõik teed läbipääsmatuiks? Kuidas on see võimalik, et bolshevikud ei ole ikka veel suunitud lõpetama oma ofensiivi, mis käib juba möödunud suvest saadik peagu ilma vaheaegateta? Need on küsimused, mida kuuleb sageli, eriti veel aga nüüd, kus bolshevikud on alustanud idarinde lõunaosas ägedat ofensiivi.

Asja lähemal vaatlusel ja analüüsimisel selgub aga, et nõukogude pommituste lakkamatu pidevus ei ole seletatav mitte bolshevikel olemasolevate eeldustega, vaid hoopis vajadusega. Ofensiiv, mis bolshevikel on käsil, on ofensiiv iga hinna eest. Mitte seepärast, et Nõukogude Liidu reservid oleksid ammendamatud, ei luba bolshevikud endale luksust lasta oma vägesid pidevalt ja lakkamatult rünnata möödunud aasta juulikuust alates, paisates purukslöödud diviiside asemele tulle uusi, värskelt kohaletoodud väegruppe või verest tühjaksjoosnud diviiside riismeist kokkulapitud üksusi. Ei, bolshevikud teevad seda seepärast, et nad on selleks sunnitud, et nad teisiti teha ei saa. Sõja pikalevenimine on bolshevikele sõjaliselt, kuid ennekõike majandusilkult talumatu. Nõukogude Liit on kannud ränki vereohvreid, olukord toitlustamise alal on kõigi teadaolevate andmete ja kirjelduste järgi enam kui halb ning rahva hulgas on sõjatüdimus väga suur. Et ka Nõukogude Liidu valitsus on pidanud sellest tegema vastavaid järeldusi, seda tõendavad tema viimaseaegsed poliitilised sammud. Esimeseks neist oli tähelepanuväärne „rahuettepanek" Soomele.

Nõukogude sõjaväest ületulnud meeste jutustusist teame, et nõukogude sisemine propaganda rõhutab kogu aeg, et nõukogude armee pingutused lõpevad peagi, et tuleb veel ainult natuke vastu pidada ja võidelda, siis on „fašistid" löödud ja ammuigatsetud rahu saabunud. Nõukogude rahvas valitsevale sõjatüdimusele ja rahulootusele tuleb anda aga ka mõni reaalne sidepunkt, kuna sõjaline propaganda, ka siis, kui seda pidev järjekindlusega nõukogude riigi kodanike pähe taotakse, kaotab kord siiski oma mõju. Selleks siis tehtigi Soomele see kurikuulus „rahuettepanek" ja rakendati tegevusse oma liitlaste, inglaste ja ameeriklaste, kogu propaganda-aparatuur, et sundida Soomet kahepoolse survega alistuma.

Teiseks nõukogude diplomaatia analoogiliseks manöövriks oli Molotovi äsjane üleskutse rumeenia rahvale.

Nõukogude armee, mille ülesandeks pidi olema „kapitalismi ikke all ägava" maailma proletariaadi vabastamine tema „kurnajatest", on aga seni pidanud võitlema ainult selle eest, et päästa bolshevike diktatuuri teda ähvardavast kokkuvarisemisest. Nüüd, kus rinne on jõudnud juba Nõukogude Liidu piiridesse, on nähtavasti taktilistel, nii sisekui välispoliitilistel põhjustel raske taas avalikult püstitada teesi maailmarevolutsioonist ning seepärast püütakse Nõukogude Liidu vastu võitlevate rahvaste võitlus- ja vastupanutahtet mõne teise meetodiga halvata, et sellega kergendada nõukogude sõjaväe ülesannet bolshevistliku imperialismi plaanide läbiviimisel.

Need diplomaatilised manöövrid idarinde põhja- ja lõunatipus tõendavad aga teiselt poolt, et nõukogude väejuhatus peab väga tähtsaks sõja lõpetamise võimalust idarinde mõnes sektoris, kuna sellega vabaneks tal uusi jõude, mida saaks paisata teistesse idarinde otsustavaisse lõikudesse.

See tõendab aga veel, et nõukogude juhtkond tahab saavutada otsustavat lahendust idarindel iga hinna eest ja nii ruttu kui üldse võimalik. Saksa painduv tõrje, mis üldsõjakäigu suhtes otsustavate sündmuste ootel läänes võitleb idas juba üle aasta ainult osa jõuga, on nõukogude suurimaks ohuks. Sest just see saksa tõrjetaktika nõrgendab lakkamatult bolshevike jõudu ja vähendab iga päevaga nende lootusi välja tulla võidukana neist tulevasist võitlusist, kus Saksamaa võib kasutada kõiki oma jõude. Neist tõekspidamisist ongi siis tingitud lakkamatu ofensiiv, ofensiiv kuni täielikku kurnatuseni, ofensiiv hoolimata vägede ja materjali seisukorrast.

Mis aga puutub teede põhjatusse idarindel kevade tulekul, siis on see asjaolu takistavaks momendiks nii ründajale kui ka kaitsjale. Tõsi küll, ründaja ühendusteed on palju pikemad kui kaitsjal, ent selle eest on tal ka rohkem aega koondada oma vägesid ja meterjali sinna kohta, kust ta kavatseb ootamatult teostada oma rünnakut. Kaitsja aga, kes peab rinde igas lõigus olema ühtlaselt tugev, peab rünnaku korral seepärast kiiresti paiskama oma vägesid kohte, kust vaenlane kavatseb teostada läbimurdu ja kus asub rünnaku raskuspunkt. Seepärast võib ütelda, et teede põhjatus ning pori on praeguses olukorras suuremaks takistuseks kaitsjatele kui ründajatele. Seepärast avaldubki praegusis võitlusis saksa rünnaku jõud ja hoog tavaliselt alles lahingu teises faasis, kui saksa poolt on vägede ümberpaigutamised läbi viidud ning ründavad bolshevikud põrkavad koondatud saksa tõrje vastu. Millist hindu aga bolshevikud nende rünnakute eest maksma peavad, see, on muidugi iseküsimus. Ühel heal päeval annab see end tunda just selles mõttes, nagu seda nõukogude juhtkond ilmselt juba praegugi kardab. -K-

Mart Pukits 70-a.

Neil päevil pühitses Tartus oma 70. sünnipäeva üks meie vanema põlve vaimulinimesi, kunstnik Mart Pukits, kelle elutöö peamine osa on aga toimunud hoopis kirjanduspõllul.

Eesti kultuuritegelaste peres omab Mart Pukits (sünd. 30. aprillil 1874 Hallistes) ainulaadset kohta eesti ja läti kultuuri vahendajana ning nende kahe rahva sõbralikkude suhete tugevdajana. Sel alal tegutsemine ulatub tal tagasi enam kui poolde sajandisse, kuna tema esimene tõlge läti ilukirjandusest ilmus „Postimehe" 1893. a. jõulualbumis. Juubilari tõlketöö ei ole piirdunud mitte üksi pisipaladega, vaid üle 60 tõlke on ulatunud raamatumahuni. Tähtsamatena neist mainigem E. Virza võimsat talupojaeepost „Taevaredel", K. Skalbe õrnlüürilist kunstmuistendite kogu „Põhjaneitsi", A. Niedra tragöödiat „Maa", mis kujutab läti intelligentsi esimese sugupõlve kurbloolust, J. Akuratersi erakondlikku korruptsiooni piitsutavat komöödiat „Lõbus peremees" jt. Meie teatrites on M. Pukitsa tõlkes läinud üle lava rida läti näidendeid, millistest on laialdasema pooleholu võitnud R. Blaumanise „Rätsepad Sillamatsil", samuti ka praegu „Vanemuises" etenduv M. Zivertsi hoogsalennuline komöödia „Münchhauseni kosjad". — Veel on juubilar koostanud meil esimese ulatuslikuma ülevaate lõunanaabri rahvuskultuurilisest arengust „Läti kultuurilugu" (1937) ja avaldanud ajakirjanduses pidevalt informatsiooni ja artikleid läti kultuurielu jooksvate sündmuste kohta.

Viimastel aastatel on M. Pukits lõlendanud oma kultuurivahendaja ülesandeid koguni veel lõuna poole, õppides ära ka leedu keele ja avaldades sellestki keelest tõlkeid.

Kunstilise tegevuse kõrval raamatute illustreerijana ja maastikumaalijana on M. Pukits rikastanud ka meie vähest kunstikirjandust tuumakate kirjutistega eriti kunstiajaloo alalt. Eriraamatuna ilmus temalt 1936. a. lühibiograafia noortele „Johann Köler".

Kõrgele eale vaatamata ei ole juubilar lasknud enda sulel raskes sõjaaegses olevikuski puhata. Nii ilmub tema tõlkes praegu „Postimehe" joone all läti naiskirjaniku Ilona Leimane suurt tähelepanu äratanud romaan „Soendi talu uus perenaine", mis Lätis sai Kultuurfondi auhinna osaliseks. Soovime omalt poolt juubilarile selle noorusliku tegutsemisinnu jätkumist veel paljudeks aastateks! O.K.

AMETLIKUD TEATED

TEADAANNE

Paide Linna Toitlusamet teatab, et 31. toitlusperioodi kuivtoiduainele, manna ja kaerahelbete kupongid on pikendatud nimetatud kauba ostuks kuni 13. maini 1944. a.

Ühtlasi on pikendatud 30. toitlusperioodi „A" lisakaardi marmelaadi kupong 1,200 kg. marmelaadi ostuks kuni 13. maini 1944. a.

Paides, 2. V 1944.

Paide Linna Toitlusamet.

Kodumaa ilusama tuleviku eest võideldes kangelasena lahingus langenud meie unustamatut poega ja venda

SS-gren. ENDEL TAMBLA

sünd. 28. 09. 1925. Väinjärve v.
lang. 07. 03. 1944. Meriküllas

mälestavad sügavas leinas vanemad, vennad ja õed.

Lühikese haiguse järele lahkunud armast meest ja hoolitsevat isa

HUGO TIPPI't

sünd. 24. aug. 1901. a.
surn. 29. apr. 1944. a.

mälestavad valusas leinas naine, tütred ja omaksed.

Paide Linnavalitsus kuulutab kehtetuks: IDA RAUD'i osturaamat nr. 267944, v. a. Paide Linnavalitsusest ja LEILI KIVI isikutunnistus-Personalausweis nr. 30463, v. a. Paide Linnavalitsusest 20. XI 1941. a.

Linnavalitsus.

Soovitakse osta kaks TUGITOOLI. Kirjad elt. „Mööbel".

Suurem tööstus Viini lähedal vajab kergematele töödele NAISTÖÖJÕUDE. Isiklikke ülesandmisi võetakse vastu kas Tallinnas, Roosikrantsi tn. 23. tuba 25. 2., 3. ja 4. mail 1944. a., kus tööstuse esindaja annab üksikasjalikku informatsiooni, või ajavahemikus 5.—15. maini 1944. a. kohaliikudes tööametites.

Soovin osta HOBUST ehk vahetada mullika vastu. Teatada Järva-Kahala pk. 9.

MEISTRITE JA OSKUSTÖÖLISTE KUTSEEKSAMID algavad Paide Tööstusliku Kutseoskuse Ametis maikuul. Sooviavaldused esitada hiljemalt 14. maiks s. a. aadressil: Paide Tööstusliku Kutseoskuse Amet, Paides, Tallinna tn. 58.

Paide Tööstusliku Kutseoskuse Amet.

Vanem mära-tööhobune VAHETADA lehma vastu. Teateid saab Väätsa, „Papli" talu. Joh. Sõber.

KAREDA HIMAÜHINGU korraline aastapeakoosolek peetakse 7. mail k. a. Piimaühingu ruumes kell 12.00 päeval järgmise päevakorraga: 1. Koosoleku rakendamine. 2. Välisrevidendi pretokolli ette lugemine. 3. 1943. a. aruande kinnitamine ja ülejäägi jaotamine. 4. 1944. a. eelarve vastuvõtmine. 5. Valimised põhikirja järgi. Juhatus.

25. IV s. a. kadus PORTFELL NOOTIDEGA rongis Tamsalu-Paide-Türi vahelisel liinil. Palun vaevatasu eest ära tuua alt.